

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn toimintaohjelma

2019

**Kuntayhtymä Kaksineuvoinen
Evijärvi, Kauhava**

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	3
2. Lähisuhdeväkivalta	4
2.1 Lähisuhdeväkivallan muodot	4
3. Väkivalta on rikos.....	7
3.1 Seksuaalirikoslaki.....	7
3.2 Poliisin tehtävät	7
3.3 Rikosten sovittelu	7
3.4 Lähestymiskielto.....	8
4. Väkivallan seurauksia	8
5. Lapsi ja väkivalta	9
5.1 Ilmoitusvelvollisuus (LsL 25 §)	12
5.2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	12
5.3 Lapsen pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäily	12
6. Lähisuhdeväkivaltatyön periaatteita	14
7. Avun hakeminen	16
7.1 Väkivallan kokija avun hakijana.....	16
7.1.1 Väkivallan puheeksi ottaminen kokijan kanssa	17
7.2 Kun lapsi kertoo väkivallasta:	18
7.2.1 Väkivallan puheeksi ottaminen lapsen kanssa.....	18
7.2.2 Akuutissa tilanteessa	18
7.3 Väkivallan tekijä asiakkaana	19
7.3.1 Väkivallan puheeksi ottaminen väkivallan tekijän kanssa	19
8. Viranomaisten toimintaa ohjaavat keskeiset periaatteet	19
8.1 Salassapitosäännökset	19
8.2 Salassapitovelvollisuuden väistyminen	20
8.3 Dokumentointi	21
8.4 Asiakkaan oikeus omiin tietoihinsa.....	21
9. Yksikkökohtaiset toimintamallit ja ohjeet.....	22
9.1 Varhaiskasvatus	22
9.2 Koulu	24
9.3 Lasten ja perheiden palvelut	26
9.4 Perheneuvola	27
9.5 Aikuissosiaalityö	28
9.6 Terveystieteiden palvelut.....	30
9.7 Äitiys- ja lastenneuvola.....	33
9.8 Ikäihmisten palvelut.....	36
9.9 Psykiatrinen poliklinikka	37
9.10 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskeva ilmoitus poliisille	39
10. Palvelujen yhteystietoja	40
10.1 Valtakunnallinen auttajaverkosto yhteystietoineen	41
11. Hyödyllisiä ja tärkeitä nettilinkkejä	43
Lähteet.....	46
Liitteet	47

1. Johdanto

Turvallisuus on jokaisen ihmisen perusoikeus ja hyvinvoinnin perusta. Väkivalta heikentää tai murentaa tätä turvallisuutta. Väkivallan mahdollisimman varhaisella tunnistamisella ja siihen puuttumisella voidaan estää tai vähentää väkivallan traumatisoivia vaikutuksia. Tämän vuoksi on tärkeää, että palvelujärjestelmässä on väkivallan tunnistamisen ja puuttumisen toimintamalli. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy on iso haaste palvelujärjestelmälle. Tämän julkaisun aiheena on Kuntayhtymä Kaksineuvoisen alueen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn paikallinen toimintamalli.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Suomen Kuntaliiton suositusten mukaan kuntien ja sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien paikallisten ja alueellisten organisaatioiden tulee edistää väkivallan ehkäisyä ja varhaista puuttumista. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen edellytyksiä ovat mm. toimiva hyvinvointipalvelujen tarjonta ja monialainen yhteistyö. Tunnistamis- ja puuttumistarve saattaa tulla vastaan missä tahansa palvelujärjestelmän toimipaikassa.

Jokaisella viranomaisella on työssään vastuu lähisuhdeväkivallan ehkäisemisestä. Tämän työn onnistuminen asettaa suuria vaatimuksia eri viranomaistahojen yhteistyölle. STM ja Kuntaliitto ovatkin suositelleet, että kunnat ja yhteistoiminta-alueet laativat väkivallan ehkäisytöiden alueellisen toimintamallin, joka sisältää sekä ongelmaa ehkäisevää toimintaa, matalan kynnyksen palveluita, akuuttipalveluita, väkivallan ehkäisytyöhön erikoistuneita palveluita, että pitkäaikaista tukea ja terapiaa väkivallan traumatisoimille ihmisille. Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyö tulisi sisällyttää kunnan turvallisuussuunnitteluun, hyvinvointistrategiaan ja laajan väestöpohjan organisaatioiden toimintasuunnitelmiin. (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset – Tunnista, turvaa ja toimi - STM julkaisuja 2008:9)

2. Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivalta käsitteenä pitää sisällään parisuhde- ja perheväkivallan, mutta myös muussa sukulaisuus- tai tuttavuussuhteessa tapahtuvan väkivallan.

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan nykyisen tai entisen avio- tai avopuolison tai kumppanin, poika- tai tyttöystävän tai seurustelukumppanin tekemää fyysistä, psyykkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Myös niillä uhkaileminen on väkivaltaa. Sekä miehet että naiset voivat syyllistyä väkivaltaisiin tekoihin. Parisuhdeväkivaltaa esiintyy kaikissa kulttuureissa, ikäryhmissä ja sosiaaliluokissa. Vain harvoin parisuhdeväkivalta on yksittäinen teko tai lyönti. Useimmiten raakaa fyysistä väkivaltaa edeltää jopa vuosikausia kestänyt piina. Siihen on voinut liittyä henkistä kiusaamista ja taloudellista väkivaltaa, raha-asioista päättämistä yksin tai toisen rahatta jättämistä. Hyvin usein väkivaltaan liittyy myös seksiin pakottamista. Vaikka fyysistä väkivaltaa ei esiintyisi lainkaan tai esiintyisi vain harvoin, pelkkä uhkaaminen riittää usein toisen alistamiseen ja kontrolloimiseen.

Perheväkivallalla tarkoitetaan perheen sisäistä väkivaltaa. Väkivalta voi kohdistua lapsiin, aikuisiin, perheessä asuviin vanhuksiin ja kotieläimiin. Väkivallan tekijä voi olla veli tai sisko, isä tai äiti, joku uusperheen jäsen tai isovanhempi. Perheväkivaltaa esiintyy kaikkialla maailmassa. Joissakin kulttuureissa sitä pidetään hyväksyttävänä kasvatukseen tai miehen oikeutena suhteessa vaimoonsa. Perheväkivalta vahingoittaa kaikkia perheenjäseniä. Pelon ja uhan ilmapiirissä eläminen, väkivallan näkeminen ja sen kohteena oleminen ahdistavat. Mikäli väkivaltaan ei puututa, sillä on taipumusta paitsi uusiutua, myös raastua.

Lähisuhdeväkivaltaa voi ilmetä myös palvelutilanteissa, esimerkiksi asumispalveluissa. Palvelujen tai avun tarve voi altistaa tuen ja avun tarpeessa olevat henkilöt tarpeettomille riippuvuuksille, asiattomalle vallankäytölle ja jopa väkivallalle. Väkivallantekijöinä voivat olla perheenjäsenet, asuintoverit, sukulaiset tai työntekijät. Tilanteita, kohtaamisia ja työntekijöiden toimintatapoja on arvioitava säännöllisesti, jotta mahdolliseen väkivallan ilmenemiseen pystytään vaikuttamaan.

2.1 Lähisuhdeväkivallan muodot

Fyysinen väkivalta

Väkivalta käsitteellä viitataan useimmiten juuri fyysiseen väkivaltaan tai sen uhkaan. Fyysinen väkivalta on helpommin tunnistettavissa. Se on voiman käyttöä, johon liittyy usein myös henkistä väkivaltaa. Fyysistä väkivaltaa on mm. lyöminen, kiinni pitäminen, potkiminen, töniminen, hiuksista repiminen, riepottelu, kuristaminen, raajojen vääntäminen, tavaroitten heittelemine jne. Siinä saatetaan käyttää erilaisia aseita esim. puukkoa tai käsiasetta. Fyysistä väkivaltaa voi olla myös henkilön eristäminen muista tai perusteeton liikumisen estäminen.

Henkinen väkivalta

Henkinen väkivalta lienee yleisin väkivallan muoto. Henkinen väkivalta on sanallista uhkaamista, mykkäkoulua, huutamista, nimittelyä, vähättelyä, painostamista, pelottelua, häirintää, sosiaalista eristämistä tai seuraamista. Se voi olla toiselle tärkeiden tavaroiden tuhoamista. Tekijä voi uhata itsemurhalla tai esittää kokijalle tappouhkauksia. Piilevää henkistä väkivaltaa on uhan ilmapiirin luominen ja sanaton viestintä. Myös sosiaalisten suhteiden perusteeton rajoittaminen estämällä tapaamiset, vierailut tai puhelimen käyttäminen voi olla henkistä väkivaltaa.

Taloudellinen väkivalta

Taloudellinen väkivalta ilmenee esim. kiristämisenä, harhauttamisena, kavaltamisena ja rahan käytön kontrolloimisena tai näillä uhkaamisella tai pelottelulla. Taloudelliseen kontrolliin liittyy myös usein vaatimus siitä, että on tehtävä pikkutarkka selvitys rahan käytöstä esimerkiksi kuitit esittämällä. Taloudellinen väkivalta liittyy usein muuhun väkivaltaan. Taloudellinen väkivalta voi kohdistua paitsi puolisoon ja lapsiin, mutta usein myös vanhuksiin. Aikuinen lapsi saattaa käyttää taloudellista väkivaltaa ikääntynyttä vanhempaansa kohtaan. Myös vammaisten henkilöiden kohdalla taloudellisen väkivallan riski on huomattava. Esimerkiksi oman rahan käytön estäminen tai rahan ottaminen muiden henkilöiden tai perheenjäsenten käyttöön on taloudellista väkivaltaa.

Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on laaja käsite. Seksuaalisella väkivallalla viitataan yleensä raiskaukseen, insestiin, prostituutioon ja pornografiaan, jotka kaikki ovat seksuaalisen alistamisen muotoja. Seksuaalinen väkivalta tarkoittaa myös muun muassa seksuaalista ahdistelua, koskettelua, seksuaalisiin tekoihin tai pornografian katseluun pakottamista. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyvää henkistä alistamista on kumppanin seksuaalisen haluttavuuden pilkkaaminen tai ulkopuolisen suhteiden avoin harrastaminen.

Uskonnollinen väkivalta

Uskonnollinen väkivalta voi ilmetä esimerkiksi toisen ihmisen uskonnollisuuden ja uskonnollisten tarpeiden halveksimisena ja pilkkaamisena. Ihmistä voidaan kieltää harjoittamasta omaa uskontoaan tai hänet pakotetaan osallistumaan jonkun muun uskonnon säätelemiin normeihin ja sääntöihin.

Kemiallinen väkivalta

Kemiallista väkivaltaa on läheisen tarvitsemien lääkkeiden kieltäminen tai nukuttavien, rauhoittavien ja huumaavien lääkkeiden käyttöön pakottaminen. Kemiallisen väkivallan muotona pidetään myös alkoholin käyttöä nukuttamistarkoitukseen. Kemiallinen väkivalta kohdistuu erityisesti perheen lapsiin ja vanhuksiin.

Kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvästä väkivallasta on alettu keskustella Suomessa monikulttuurisuuden myötä. Ilmiötä pidetään helposti vieraana, mutta asenteet väkivallan takana ovat meitä yllättä-

vän lähellä. Kunniaan liittyvällä väkivallalla tarkoitetaan perheen tai suvun piirissä tapahtuvaa, kunniannormien puolustamiseen liittyvää väkivaltaa. Väki-valta voi olla muodoltaan fyysistä taikka psyykkistä, ja sen syykkeenä voi toimia myös pelkkä epäily kunnianttomana pidetystä käytöksestä. Kunniaan liittyvän väkivallan muodot vaihtelevat pakkoavioliitosta tai muusta pakottamisesta ja rajoittamisesta, kuten tiukasta liikkumisen kontrolloinnista ja kiellosta opiskella, murhaan. Erityisesti nuoria tyttöjä voidaan pakottaa tiettyyn vaatetukseen tai heidän harrastusmahdollisuuksiaan, koulunkäyntiään ja sosiaalisia suhteitaan voidaan rajoittaa. Kunniaväkivaltaa esiintyy eri muodoissa Suomessakin. Uskonto ei selitä kunniaväkivaltaa. Kyse on ilmiöstä, joka liittyy yhteisöllisiin kulttuureihin. Kunnia ei tällaisessa kulttuurissa ole yksilön asia vaan aina kollektiivista. Yksilön teot vaikuttavat yhteisön kunniaan.

Vainoaminen

Vainoamisella tarkoitetaan toistuvaa uhkailua, seuraamista, tarkkailua, yhteydenottoa tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa, joka aiheuttaa vainotussa henkilössä pelkoa ja ahdistusta. Vainoaminen voi tapahtua esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, puhelimen välityksellä tai vainottavan elinympäristössä kuten kodin lähistöllä tai julkisilla paikoilla.

Nettiväkivalta

Nettiväkivalta on internetissä tai muissa sähköisissä kanavissa tapahtuvaa vainoamista ja/tai ahdistelua. Kohteena voivat olla yksilöt, ryhmät tai organisaatiot. Nettiväkivalta on muodoltaan moninaista. Se voi pitää sisällään värien syytösten, väittämien ja valheiden levittämistä sekä sellaisen tiedon keräämistä, jota voidaan herjausekeinona käyttää. Nettiväkivaltaa ovat myös teot, joilla saadaan haittaa aikaan, kuten identiteetin varastaminen ja datan tuhoaminen.

Aktiivinen ja passiivinen väkivalta

Väki-valta on myös **aktiivista tai passiivista**. Se voi olla aktiivista ja fyysistä (väkivallalla uhkaaminen, lyöminen, tukistaminen, läpsiminen, potkiminen, töniminen, kuristaminen, palovamman tuottaminen ja terä- tai ampuma-aseen käyttö). Se voi olla aktiivista ja psyykkistä (esim. uhkailu, toistuva hoidon laiminlyönti esim. jätetään yksin, ei huolehdi ravinnosta). Se voi olla passiivista ja fyysistä (esim. puoliso karttaa jatkuvasti kumppaniaan, pelottelu, vähättely, nöyryyttäminen, nimittely, eristäminen, kontrollointi ja sosiaalisen kanssakäymisen rajoittaminen, kunniaväkivalta, hengellinen väki-valta) tai passiivista ja psyykkistä (esim. mykkäkoulu, huomiotta jättäminen, mitätöinti).

3. Väkivalta on rikos

Pahoinpitely yksityisellä paikalla - myös kotona - on virallisen syytteen alainen rikos. Pahoinpitelyn yritys on myös rangaistava teko. Perheväkivalta ei ole vain perheen sisäinen asia, vaan yhteiskunnalla on velvollisuus puuttua siihen. Kotona tapahtuvaan väkivaltaan suhtaudutaan yhtä vakavasti kuin muihin väkivaltarikoksiin ja siihen sovelletaan samanlaisia rikosoikeudellisia seuraamuksia.

Rikoslain mukaan pahoinpitelyä on ruumiillinen väkivalta, taikka se, että tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Alle 15-vuotiaaseen kohdistunut pahoinpitely on aina virallisen syytteen alainen rikos.

3.1 Seksuaalirikoslaki

Lain mukaan seksuaalirikokset jaetaan kolmeen ryhmään: pakottaminen sukupuoliyhteyteen, raiskaus ja törkeä raiskaus. Näistä raiskaus ja törkeä raiskaus ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Sukupuoliyhteyden pakottaminen on asianomistajarikos, jolloin uhrin on itse tehtävä rikosilmoitus ja vaadittava epäillylle rangaistusta.

Avioliitossa tapahtuva raiskaus on yhtä rangaistava teko kuin muutkin seksuaalirikokset.

3.2 Poliisin tehtävät

Perheväkivaltarikos tulee poliisin tietoon kotihälytysten yhteydessä tai kokijan tekemänä rikosilmoituksena pahoinpitelyn jälkeen. Jo tapahtuneesta pahoinpitelystä voi tehdä tutkintapyyntöä tai ilmoituksen poliisille esim. lastensuojeluviranomaisen epäillessä rikoksen tapahtuneen.

Akuutissa tilanteessa poliisin tehtävä on rauhoittaa tilanne, dokumentoida tapahtumat ja tehdä tarvittaessa rikosilmoitus. Jos väkivallan uhka jatkuu, on poliisilla oikeus poistaa uhkaavasti käyttäytyvä henkilö paikalta ja toimittaa hänet tarvittaessa kiinniotettuna poliisin säilöön. Mikäli väkivallan kokijan kertomuksesta tai muuten voidaan havaita häiriön aiheuttaneen syyllistyneen pahoinpitelyyn, joka on virallisen syytteen alainen rikos, hänet voidaan ottaa kiinni ja tarvittaessa pidättää. Poliisilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus väkivaltarikoksesta, jos lapsi on ollut osallisena (esim. näkijänä/ kokijana/tekijänä) väkivaltarikoksessa. Lastensuojeluilmoitus tehdään myös muulloin, jos ilmoittaminen on tarpeellista lasten edun kannalta.

Poliisin tehtävänä on ohjata ja neuvoa väkivaltatilanteen osapuolia käytettävissä olevien tukitoimien piiriin. Näitä tukitoimia ovat esim. terveydenhuollon palvelut, sovittelu, rikosuhripäivystys, ensi- ja turvakodin / sosiaalipäivystäjän palvelut ja lähestymiskiellon hakeminen. Lähimmät ensi- ja turvakodit sijaitsevat Seinäjoella ja Vaasassa.

3.3 Rikosten sovittelu

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta antaa mahdollisuuden myös pari- ja lähisuhteissa esiintyvän väkivallan sovitteluun. Sovittelun käynnistyminen voi tapahtua vain poliisin tai syyttäväviranomaisen aloitteesta

3.4 Lähestymiskielto

Lähestymiskieltoa koskevan lain tarkoitus on ehkäistä rikoksia ennalta ja parantaa mahdollisuuksia puuttua vakavaan häirintään. Lähestymiskielto tarkoittaa sitä, että henkilön hengen, terveyden, vapauden ja rauhan suojaamiseksi voidaan jotakuta toista henkilöä kieltää ottamasta häneen yhteyttä.

Kiireellisissä tapauksissa tuomioistuin tai pidättämiseen oikeutettu virkamies (poliisi) voi määrätä henkilön väliaikaiseen lähestymiskieltoon kolmeksi vuorokaudeksi, jonka kuluessa kielto on vietävä käräjäoikeuden päätettäväksi. Tuomioistuin tekee päätöksen viikon kuluessa väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisestä. Kiellon määräämistä voi käräjäoikeudesta pyytää uhattu henkilö, poliisi, syyttäjä tai sosiaaliviranomainen.

Lähestymiskielto voidaan määrätä joko:

Perusmuotoisena lähestymiskieltona, jolloin lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä, eikä muutenkaan ottaa tähän yhteyttä tai sitä yrittää. Suojattavaa henkilöä ei saa myöskään seurata tai tarkkailla.

Laajennettuna lähestymiskieltona, mikä tarkoittaa myös kieltoa oleskella tietyllä alueella, suojattavan henkilön vakituisen asunnon, työpaikan tai oikeuden ratkaisussa erikseen määrätyn, muun niihin rinnastettavan oleskelupaikan läheisyydessä.

Perheen sisäisenä lähestymiskieltona, jolloin lähestymiskieltoon määrätyn on poistuttava yhteisestä asunnosta, eikä hän saa palata sinne. Hän ei myöskään saa tavata tai muutoin ottaa yhteyttä henkilöön, jota kiellolla suojataan.

Lähestymiskielto on voimassa käräjäoikeuden määräämän ajan, kuitenkin enintään vuoden. Tarvittaessa kieltoa voidaan jatkaa. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Lähestymiskiellon rikkominen on rangaistavaa. Rangaistus voi olla sakosta yhteen vuoteen vankeutta.

Lapsen ollessa lähestymiskiellolla suojattu, **ohittaa lähestymiskielto tapaamisoikeudesta annetun päätöksen**. Lähestymiskieltoon määrättyllä ei siis ole oikeutta tavata lasta kielon ollessa voimassa.

4. Väkivallan seurauksia

Läheisen tekemällä väkivallalla on aina vakavia seurauksia fyysiselle ja henkiselle hyvinvoinnille. Mitä pitempään väkivalta jatkuu, sitä enemmän se heikentää hyvinvointia, vaikka

väkivallasta aiheutuneet fyysiset jäljet tuntuisivatkin vähäisiltä. Yksittäinenkin vakava tapahtuma voi aiheuttaa fyysisiä ja henkisiä pitkäkestoisia seurauksia eli trauman. Väkivallan seuraukset vaihtelevat väkivallan luonteesta riippuen.

Erityisen vakavia seurauksia on väkivallalla, joka on sekä fyysistä että henkistä ja joka tapahtuu lähellä väkivallan kokijan elinpiiriä. Lähisuhdeväkivalta on usein juuri tällaista väkivaltaa. Pitkäkestoista väkivaltaa kokenut löytää erilaisia keinoja selvitä tilanteessa, mutta väkivalta vaikuttaa aina. Väkivaltaan ei voi tottua.

Fyysistä väkivaltaa kokenut tuntee usein perusturvallisuuden tunteensa järkkävän, kun hänen ruumiillista koskemattomuuttaan on loukattu. Väkivallan seurauksena väkivaltaa kokenut voi tuntea alistuneisuuden, masennuksen, syyllisyyden, apatian ja epätoivon tunteita. Usein myös väkivaltaa kokenut tuntee leimautuneensa väkivallan takia. Sosiaalinen toimintakyky saattaa vähetä ja väkivallan kokenut tuntee koko ihmisarvonsa hävinneen väkivallan seurauksena. On tärkeää huomata, että nämä tunteet ja ajatukset ovat väkivallan seurauksia, eivät sen syytä. Kun perusturvallisuuden tunne ja itsetunto palautuvat väkivallasta toivuttaessa, myös väkivallan aiheuttamat tunteet hälvenevät.

Sosiaalihuoltolaki velvoittaa kuntia vastaamaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneen tuentarpeeseen olemassa olevien palveluiden yhteydessä.

5. Lapsi ja väkivalta

Perheväkivalta on suurin yksittäinen riskitekijä lapsen kehitykselle. Suomalaisista lapsista 5 % (50 000) elää väkivaltaisissa perheissä. Ongelmat ovat piilossa, sillä esimerkiksi 80% opettajista vastasi tutkimuksessa, ettei ole tavannut lapsia, joiden perheissä olisi väkivaltaa (Mirjam Kalland, 2005 Iisalmen Sanomat). Lainsäädäntö lähtee siitä, että lapsilla on samat oikeudet tulla suojelluksi väkivallalta kuin aikuisilla. Lapsiin kohdistuva väkivalta, myös ruumiillinen kuritus, ovat rikoslain mukaan pahoinpitelyä.

Lastensuojelu tulee laajasti käsittää lasten suojeluksi, joka ei ole pelkästään sosiaaliviranomaisten tehtävä, vaan koskee muitakin viranomaisia ja yhtä lailla kaikkia kansalaisia. Lähtökohtana on, että vastuu lapsista ja heidän kasvatuksestaan on ensisijaisesti vanhemmilla. Vanhempien yhtenä keskeisenä tehtävänä on pyrkiä turvaamaan lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Yhteiskunnan vastuu alkaa, jos lapsista ei kyetä pitämään riittävän hyvää huolta.

Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti eikä kohdella muulla tavoin loukkaavasti. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta). Väkivallaksi voidaan katsoa lapseen kohdistuva

fyysinen kaltoinkohtelu, emotionaalinen kaltoinkohtelu (esim. hyljeksiminen, eristäminen, huomiotta jättäminen), seksuaalinen hyväksikäyttö tai lapsen joutuminen väkivallan silminnäkijäksi/todistajaksi. Emotionaalinen tai fyysinen jatkuva poissaolo, lapsen puutteellinen valvonta tai yksin jättäminen sekä puhtauden, ruokailun ja lääkityksen laiminlyönti ovat myös väkivallan muotoja. Lastensuojelulaki velvoittaa lastensuojeluviranomaisia selvittämään ja arvioimaan lastensuojelun tarvetta, kun tietoon tulee lapsen altistuminen väkivallalle.

Tutkimusten mukaan parisenkymmentä prosenttia suomalaislapsista altistuu kotonaan väkivallalle. Osa näistä lapsista on myös itse väkivallan kohteena. Vammaisiin lapsiin kohdistuu suurentunut riski altistua väkivallalle; riski on 2-4 -kertainen ei-vammaisiin lapsiin verrattuna. Väkivallan riskiä lisäävät lapsen fyysinen tai henkinen vamma sekä käytösongelmat. On myös arvioitu, että vammaisen lapsi kokee kaksi tai jopa neljä kertaa todennäköisemmin seksuaalista väkivaltaa vammattomaan lapseen verrattuna.

Vasta 1990-luvulla alettiin kiinnittää huomiota siihen, että myös perheväkivallan näkeminen voi vahingoittaa lasta ja aiheuttaa hänelle traumakokemuksia. Väkivallan näkeminen on siis vähintään yhtä haitallista lapselle kuin sen kohteena oleminen. Vanhempien välisessä väkivaltatilanteessa toinen on pelottava tekijä ja toinen avuton kohde eikä lapsella ole ketään suojelijaa. Hän on turvaton ja kokemuksensa kanssa aivan yksin.

Silloin kun perheessä on väkivaltaa, lapset tietävät siitä lähes aina. Vaikka väkivaltatilanteet tapahtuisivat öisin tai lasten ollessa pois kotoa, siitä jää lähes aina jonkinlaisia merkkejä. Myös kodin ilmapiiri muuttuu ahdistavaksi. Lapset ovat taitavia päättelemään mitä on tapahtunut, vaikka he eivät olisikaan nähneet tai kuulleet varsinaisia väkivaltatilanteita. Lisäksi monet lapset oppivat tarkkailemaan vanhempiaan ja osaavat ennakoida tulevia tapahtumia esimerkiksi äänensävyistä, eleistä ja ilmeistä.

Väkivallalle altistuminen joko kohteena tai näkijänä on vakava stressitekijä lapsen elämässä, mutta seuraukset ovat yksilöllisiä. Lasten tavallisimpia oireita ovat käyttäytymisongelmat ja vaikeudet tunne-elämässä

Lapsen traumatisoituminen näkyy erilaisina traumaoireina:

- **Uudelleenkokeminen**
Tilanteen uudelleenkokeminen tarkoittaa sitä, että väkivaltatilanteet ovat jatkuvasti lapsen mielessä, vaikka hän ei haluaisi ajatella niitä. Lapsella on tällöin toistuvia mielikuvia tapahtumista, hän näkee painajaisunia ja on ahdistunut.
- **Välttämiskäyttäytyminen**
Välttämiskäyttäytyminen ja tunteiden turtuminen kertoo siitä, että lapsi kontrolloi käyttäytymistään, jotta hän ei joutuisi kohtaamaan tapahtumaan liittyviä tunteita. Lapsi ei silloin halua puhua kokemuksistaan tai hän välttelee paikkoja, joissa hän joutunut kohtaamaan väkivaltaa.
- **Kohonnut vireystila**
Kohonnut vireystila näkyy levottomuutena ja keskittymisvaikeuksina.

Muina oireina lapsilla saattaa olla aggressiivisuutta, käyttäytymishäiriöitä, masennusta, uni- ja syömishäiriöitä, itsetuhoajatuksia sekä somaattisia vaivoja, kuten päänsärkyä ja vatsakipua. Myös koulussa voi olla ongelmia. Jotkut lapset näyttävät olevan päällisin puolin oireettomia, mutta yleensä nämä ovat lapsia, jotka eivät näytä pahaa oloaan ulospäin. Väkivalta voi myös aiheuttaa vammaisuutta.

Jopa pienet vauvat reagoivat väkivaltaan. Usein heidän tapansa oireilla on runsas nukkuminen ja kontaktista vetäytyminen. Lapsuudessa koettu väkivalta voi vaikuttaa myöhemmin elämässä. Lapsuudessa koetun väkivallan vaikutukset voivat jatkua läpi elämän. Ne voivat näkyä huonona itsetuntona, ongelmina arjen hallinnassa, vaikeutena sosiaalisissa suhteissa ja parisuhteessa. Myös riski ajautua itse väkivaltaiseen parisuhteeseen on suurempi kuin niillä, jotka ovat kasvaneet väkivallattomassa kodissa. Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että pojat oppivat lyömään ja tytöt alistumaan, joskin nuorten naisten aggressiivinen käytös näyttää lisääntyneen viime vuosina.

Vauvaikäisenä koettu väkivalta jää mielen tunne- ja kehomuistoina, koska sanoja ei vielä ole. Tämä tarkoittaa sitä, että myöhemmin tietyt ärsykkeet, esimerkiksi jotkut äänet, tuoksut, maut tai tietynlainen kosketus voivat aiheuttaa selittämätöntä pelkoa tai muita epämiellyttäviä tunteita, koska ne ovat vauvaiässä liittyneet väkivaltatilanteisiin. (Terve Suomi; Eija Keränen 2010).

5.1 Ilmoitusvelvollisuus (LsL 25 §)

Lastensuojelulain 25 §:n mukaan jonkin seuraavista tahoista palveluksessa tai luottamus-toimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatin-harjoittajana toimiva sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä: (sosiaali- ja terveydenhuolto tai lasten päivähoito, opetustoimi, nuorisotoimi, poliisitoimi, Rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastus-toimi, sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitettu vastaanottokeskus tai järjestely-keskus, hätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö, Tulli, rajavartiolaitos, ulosottoviranomainen, Kansaneläkelaitos).

Myös muun kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä. Lisäksi yksityishenkilöllä on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus huolestaan alaikäisen lapsen kohdalla.

5.2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan aikuisen lapsen tai alaikäiseen nuoreen kohdistamia koskemattomuutta loukkaavia tekoja, joihin kuuluvat mm. lapsen kohdistuva tirkistely, lapsen saattaminen paljastamaan sukupuolielimensä tai kuvaaminen seksuaalisessa tarkoituksessa, lapsen saattaminen katsomaan pornografista materiaalia tai toisen henkilön sukupuolielimiä, lapsen seksuaalinen koskettelu tai lapseen kohdistuva seksuaalinen väkivalta, lapsen saattaminen koskettamaan toisen henkilön sukupuolielimiä tai osallistumaan sukupuoliseen toimintaan, yhdyntä tai sen yritys ja lapsiprostituutio.

Pedofilia tarkoittaa aikuisen pysyvää seksuaalista kiinnostusta lapsiin. Insestillä tarkoitetaan seksuaalista kanssakäymistä saman perheen jäsenten (paitsi puolisoiden) tai lähisukulaisten välillä. Aikuinen, joka on seksuaalisessa kanssakäymisessä alle 16-vuotiaan kanssa, syyllistyy rikokseen. Hyväksikäyttäjää saattaa taivutella, lahjoa ja houkutella lapsen tai nuoren seksiin. Lapsi tai nuori, joka on suostunut seksiin aikuisen kanssa, ei itse ole syyllistynyt rikokseen. Vastuu on aikuisen, eikä lapsen suostumus poista aikuisen rikosoikeudellista vastuuta.

5.3 Lapsen pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäily

Lastensuojelulain 25 §:ssä määriteltyjen ilmoitusvelvollisten tahojen on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulneiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslaissa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai sellainen henkeen ja terveyteen kohdistuvana

rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Ammattihenkilöiden on lisäksi tehtävä lapsen pahoinpitelyn tai seksuaalisen hyväksikäytön epäilystä lastensuojelulain mukainen ilmoitus sosiaaliviranomaiselle. Ilmoitus on tehtävä kirjallisesti ja epäily on perusteltava. Lastensuojeluilmoituksesta ja sen sisällöstä ilmoitetaan lapsen huoltajille.

Lastensuojelu tekee tutkintapyyntöä poliisille tietoonsa tulleesta lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja pahoinpitelyyn liittyvästä epäilystä. Epäily on perusteltava. Ilmoitus voidaan jättää tekemättä vain, jos tiedetään, että perhe tai joku muu taho on jo tehnyt rikosilmoituksen.

Rikosten selvittäminen kuuluu poliisille. Akuuteissa tilanteissa tehdään kuitenkin lapsen ensivaiheen tutkimukset päivystyksenä. Muutoin sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikat alkavat selvittää epäilyjä ainoastaan poliisin pyytäessä virka-apua. Lapsen mahdollisesti tarvitsemat muut tutkimukset ja hoito toteutetaan normaalilla tavalla ja esim. terapia voidaan aloittaa heti kun esitutkintaan liittyvät haastattelut on tehty.

Poliisin virka-apuna pyytämien selvitysten tekeminen on keskitetty suuriin sairaaloihin. Selvityksen tekee virkavastuulla toimiva työryhmä. Selvitystä varten laaditaan tutkimussuunnitelma, jonka avulla pyritään tasapuolisesti tarkastelemaan erilaisia epäilyn tai vammojen syntyä koskevia vaihtoehtoisia selvityksiä.

Jotta lapsen haastattelu olisi pätevä myös oikeudenkäynnissä, siinä käytetään strukturoitua haastattelurunkoa, joka ei sisällä johdattelevia kysymyksiä tai muita tulosten luotettavuutta vähentäviä tekijöitä. Esitutkintalain mukaisesti haastattelut videoidaan.

Poliisin pyytämät selvitykset tehdään kiireellisinä. Ne saatetaan päätökseen vähintään kahden kuukauden sisällä ja lausunto kolmen kuukauden sisällä poliisin esittämän selvityspyynnön päivämäärästä. Mikäli epäilty on lapsen vanhempi tai muu huoltaja, lapselle tulee hakea edunvalvoja. Tällainen saatetaan tarvita silloinkin, kun huoltajalla on läheinen suhde epäiltyyn (avio- tai avopuoliso). Lähestymiskieltoa voidaan hakea tilanteissa, jossa on olemassa vaara, että lapsen henkeä, terveyttä, rauhaa tai vapautta uhataan tai että häntä muutoin vakavasti häiritään. (Lisätiedot: Sirpa Taskinen, toim. 2003 Lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes, oppaita 55.).

6. Lähisuhdeväkivaltatyön periaatteita

6.1. Väkivallan ennaltaehkäisy

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen vaatii monialaista yhteistyötä ja paikallisen palveluverkoston tuntemista. Ennaltaehkäisevä toiminta käsittää koulutusta, tiedotusta ja yleistä asenteisiin vaikuttamista sekä perheiden tukemista elämän monissa muutostilanteissa. Väkivallasta puhuminen ja sen näkyväksi tekeminen ovat hyvä keino ehkäistä väkivaltaa.

Turvataitokasvatuksen avulla lapset ja nuoret oppivat taitoja, joilla he voivat välttyä joutumasta kiusaamisen, alistamisen, väkivallan, houkuttelun, ahdistelun ja seksuaalisen hyväksikäytön tilanteisiin tai niihin joutuessaan osaavat suojella itseään ja puolustaa rajojaan. Turvataitokasvatus on laaja-alaista lapsen ja nuoren kehityksen ja kasvun tukemista, ei vain turvallisuutta uhkaaviin tilanteisiin varautumista ja selviytymiskeinojen oppimista. Turvataitokasvatus edistää myös lasten ja nuorten itsearvostusta ja itseluottamusta, tunne- ja vuorovaikutustaitoja, hyviä ihmissuhteita sekä kannustaa lapsia ja nuoria puhumaan vaikeista asioista.

Tietoisuus ja vastuu eivät ole vain ammattilaisten asia, vaan myös jokaisella kansalaisella on vastuu väkivallattoman elämän toteutumisesta.

6.2. Työntekijän rooli

Väkivallan kohtaaminen, tunnistaminen ja auttamistyö edellyttävät työntekijältä rohkeutta puuttua ja ottaa asia puheeksi. Väkivallasta kysyminen on osa asiakkaan tilanteen kokonaiskartoitusta. Työvälineenä voidaan käyttää **lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitusslomaketta** (2013).

Kaltoinkohteluun ja väkivaltaan puuttuminen voi olla myös työntekijälle raskas, voimavaroja ja aikaa vievä prosessi. Asiakkaan elämäntilanne voi olla väkivallan uhan lisäksi monin eri tavoin solmussa ja kaaoksessa, tai työntekijällä vain epämääräinen huoli asiakkaan pärjäämisestä. Samanaikaiset ja moninaiset avun tarpeet tekevät tilanteista vaikeasti lähestyttäviä; asiakas tarvitsisi samanaikaisesti apua ja tukea monelle eri elämänalueelleen. Tilanteet ovat hyvin tunnelatautuneita.

Jos väkivaltaa ilmenee, tärkein tehtävä on arvioida tilanteen vaarallisuus väkivallan uhrin ja lasten kannalta. Tarvittavat toimenpiteet turvallisuuden näkökulmasta tulee tehdä välittömästi, eikä niitä voi jättää seuraavalle tapaamiskerralle. Akuutin fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tilanteessa tulee lisäksi varmistaa, että asiakas käy lääkärin vastaanotolla ja tarvittaessa tekee rikosilmoituksen. Lisäksi tulee sopia palvelukokonaisuudesta vastaava taho.

Riippumatta siitä, kertooko asiakas väkivallasta, on hänelle hyvä antaa tietoa lähisuhdeväkivallan yleisyydestä, sen muodoista ja riskeistä. Lisäksi on hyvä antaa tietoa tarjolla ole-

vista palveluista. Jos hän on itse väkivaltaa kokenut henkilö, voi hänelle annettu tieto auttaa palaamaan avun piiriin. Jos hän itse ei ole kokenut väkivaltaa, voi tieto auttaa esimerkiksi jotakuta hänen lähipiirissään.

Työntekijän tehtävänä on myös antaa useita mahdollisuuksia palata asiaan ja madaltaa kynnystä hakea uudestaan apua. Asiakkaan kanssa voi sopia uuden tapaamisen tai antaa tietoa muista auttamistahoista.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ja väkivallan tekijöiden auttaminen vaatii pitkäjänteistä, monien eri viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä. Mitä haastavammasta ja useammasta tekijästä koostuvasta ongelmavyyhdistä on kyse, sitä merkittävämpää on eri ammattilaisten ja toimijoiden yhteistyö.

7. Avun hakeminen

Väkivallan kohteeksi joutuminen on kriisi, jolloin ei aina jaksa hakea itse apua. Apu menee paremmin perille, jos sitä tarjotaan heti aktiivisesti. Huomioitavaa on se, että myös väkivallan tekijä on kriisissä ja tarvitsee aktiivista apua. Avun hakemisen kynnyks on erittäin korkea. Pienellä paikkakunnalla se on vieläkin suurempi. Ulkopuoliseen apuun turvautessaan väkivaltaa kokeneen tarve tulla kuulluksi ja ymmärretyksi on suuri.

Lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ovat herkkiä sille, miten heitä kohdellaan apua hakiessa. Avun saamisen sijaan palvelusta voikin tulla osa väkivaltaa kokeneen ongelmaa, jos avun hakija kokee että auttajataho syyllistää apua hakeneen ongelman aiheuttamisesta. Väkivaltaa kokeneet odottavat empaattista ja sitoutuvaa vuorovaikutusta auttajaltaan.

7.1 Väkivallan kokija avun hakijana

Väkivallan kohteeksi joutumisesta seuraa pelkoa sekä syyllisyyden ja häpeän tunteita. Väkivallan kokija syyllistää usein itseään, pyrkii salaamaan tapahtuneen ja uskoo väkivallan loppuvan tekijän näin vakuutellessa. Tämä vaikeuttaa tapahtuneen kertomista ja avun hakemista.

Fyysisten vammojen osalta on hälyttävää, jos väkivallan kokija ei halua kertoa vammojen synnystä tai kuvaus vammojen synnystä ei vastaa vammojen laatua. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota tilanteisiin, joissa kokijalla on toistuvia ja eri paranemisvaiheessa olevia vammoja tai hän hakeutuu hoitoon viiveellä. Lähisuhdeväkivallan kokija voi myös kieltäytyä jatkohoidosta tai perua varattuja aikoja.

Henkisen väkivallan tunnistaminen on vaikeaa, eikä kokija aina itsekään tunnista sitä. Henkiseen väkivaltaan liittyy usein fyysisen väkivallan uhkaa. Kontrollin ja alistamisen seurauksena väkivallan kokija voi olla ahdistunut ja arka puhumaan asioistaan sekä sosiaalisesti estynyt.

Toistuva ja vakava väkivalta traumatisoi sen kohteeksi joutuvan, minkä seurauksena ovat muun muassa minäkäsityksen muuttuminen, itsetunnon mureneminen, toivottomuuden tunteet ja heikentynyt aloitekyky. Traumatisoituminen voi ilmetä tunnekontaktin puuttumisena omiin tunteisiin, muistikuvien hajanaisuutena tapahtuneesta ja pyrkimyksenä pitää mieleen tunkeutuvat muistot poissa. Vammaisten henkilöiden kyky tunnistaa ja ymmärtää tapahtunutta voi olla puutteellinen, samoin kyky kommunikoida. Siksi vammaisiin henkilöihin kohdistuvan väkivallan tunnistaminen vaatii usein tarkkaa havainnointia lähihenkilöiltä/työntekijöiltä.

Kun havaitset väkivallan merkkejä tai epäilet, että asiakkaan/potilaan käyttäytyminen johtuu väkivallasta, ota asia puheeksi. Väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen parantaa mahdollisuuksia auttaa sekä väkivallan kokijoita että tekijöitä, lievittää seurauksia ja vähentää väkivallan toistumisen riskiä.

7.1.1 Väkivallan puheeksi ottaminen kokijan kanssa

- Ota väkivalta puheeksi kahden kesken. Järjestä turvallinen keskustelutilanne, ei perhe- tai paritapaamista.
- Kysy väkivallasta suoraan.
- Kuuntele avoimesti ja myötätuntoisesti.
- Mikäli perheessä on lapsia: Kysy lasten tilanteesta! Kerro väkivallalle altistumisen vahingoittavan lapsia. Kerro lastensuojelun roolista ja ilmoitusvelvollisuudesta.
- Mikäli väkivaltaa kohdanneella henkilöllä on esimerkiksi vamman tai sairauden takia vaikeuksia kertomisessa, on käytettävä havainnointia tai vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä asian selvittämiseksi ja sen läpikäymiseksi.
- Anna tietoa väkivallasta. Kerro, että vastuu väkivallasta on väkivallan tekijällä.
- ARVIOI VAARA: Arvioi kokijan riski joutua uudelleen pahoinpideltyksi väkivaltapahtuman yleisyyttä kartoittaen (kuinka usein tekijä on ollut väkivaltainen), väkivallan muuttumista kartoittaen (onko väkivalta raaistunut), väkivallan tekijän yleistä käyttäytymistä kartoittaen (päihteidenkäyttö, onko kotona aseita jne.).
- Sovi jatkotyöskentelystä. Älä jätä väkivallan kokijaa yksin. Järjestä seurantatapaaminen. Sovi tarvittaessa verkostoneuvottelu työyksikköosi tai sovi, että otatte yhteyttä auttajatahoon.
- Anna tietoja palveluista, joista voi saada apua. Anna tieto mieluummin kirjallisena.
- KIRJAA väkivallan kokijan kertomus ylös.

Ohjaa asiakas tarvittaessa turvaan ja lääkärin vastaanotolle.

Kerro että väkivalta on rikos.

7.2 Kun lapsi kertoo väkivallasta:

- usko lapsen kertomus
- kerro, että pidät tärkeänä, että lapsi uskalsi kertoa asiasta
- kerro olevasti pahoillasi lapsen kokemuksesta
- kerro, että lapsi ei ole syyllinen väkivaltaan
- kerro, että perhettä voidaan auttaa
- kerro, että on olemassa muitakin samassa tilanteessa olevia lapsia
- KIRJAA lapsen kertomus

Mikäli huolesi lapsen tilanteesta jää epämääräiseksi, keskustele asiasta työyhteisössäsi/ esimiehesi kanssa. Arvioikaa huolenne astetta. Konsultoi tarvittaessa anonyymisti perheneuvolan tai lastensuojelun työntekijää.

7.2.1 Väkivallan puheeksi ottaminen lapsen kanssa

Tee alkuarviointi omassa työyksikössäsi. Puhu avoimesti tilanteesta lapsen kanssa; lapsi ei vaurioidu asian puheeksi ottamisesta. Tee keskustelutilanteesta rauhallinen ja turvallinen. Työntekijän olisi hyvä olla lapselle tuttu henkilö. Kerro, että lapsi toimii oikein kertoessaan tilanteesta ja selvitä lapselle, miksi puhuminen on tärkeää. Anna lapselle häntä auttavaa tietoa.

Lapsen kanssa puhuessa käytetään lapsen kehitystason mukaisia, konkreettisia käsitteitä, lapsen omilla sanoilla. Rohkaise lasta ja kuuntele aktiivisesti lapsen puhetta keskeyttämättä. Käytä avoimia kysymyksiä ja vältä kysymyksiä, joihin voi vastata ”kyllä” tai ”ei”.

Kerro lapselle että väkivalta perheessä on asiana sellainen, johon aikuisten tulee puuttua ja hakea apua. Älä aseta itseäsi tilanteeseen, jossa on vaarana lapsen luottamuksen pettäminen (älä lupaa että et kerro asiasta kenellekään). Asian hoitaminen vaatii puuttumista ja moniammatillista yhteistyötä.

Vältä lapsen vanhempien tuomitsemista. Kerro kuitenkin, että väkivallan tekijän teot ovat väärä. Kerro, että väkivalta ei ole lapsen syy, eikä lapsi ole vastuussa väkivallan tekijän teoista. Selvitä yhdessä lapsen kanssa, mikä lasta on auttanut, kenelle lapsi on voinut puhua ja mihin lapsi on voinut mennä turvaan. (Vertaa: Lapsen turvasuunnitelma)

7.2.2 Akuutissa tilanteessa

Lapsen joutuessa vanhemman käyttämän väkivallan kohteeksi, tee lastensuojeluilmoitus tai ota yhteyttä sosiaalipäivystykseen viipymättä. Lastensuojeluviranomaisten tehtävänä on selvittää välittömän puuttumisen tarve ja arvioida lapsen turvallisuus kotona.

7.3 Väkivallan tekijä asiakkaana

Väkivallan käyttämisestä seuraa usein voimakas häpeä ja syyllisyyden tunne. Tekijä pyrkii selviytymään tilanteesta vähättelemällä ja kieltämällä vastuunsa ja syyllistämällä muita. Väikivallan tekijän ja kokijan kokemukset ja kertomukset tapahtuneesta ovat usein erilaisia ja ristiriitaisia keskenään.

Väikivaltaan eivät oikeuta ristiriidat, mustasukkaisuus, hylätyksi tulemisen pelko, avioeron tuska, uskottomuus tai seksuaalinen torjunta. Väikivallan käyttö kasvatukseen ei myöskään ole oikeutettua. Päihteiden vaikutuksen alaisena oleminen madaltaa väikivallan käyttämisen kynnystä, mutta se ei ole väikivallan syy. *Vastuu väikivallasta on aina sen käyttäjällä.*

7.3.1 Väikivallan puheeksi ottaminen väikivallan tekijän kanssa

Väikivallan julkiseksi tuleminen on yleensä väkivaltaa ehkäisevä ja hillitsevä tekijä. Ota perhetilanne puheeksi myös väikivallan käyttäjän kanssa. Painota, että puuttumisen on tarkoitus auttaa perhettä. Huomioi puheeksi ottamisen mahdolliset riskit perheen turvallisuudelle. Osa väikivallan tekijöistä on vaarallisia lähimmäisilleen. He kieltävät tapahtuneen väikivallan tai ovat kyvyttömiä näkemään tekojensa seuraukset muille ihmisille. He jatkavat uhkailua ja väkivaltaista käyttäytymistään. Väikivallan kokijan turvaaminen on tällöin ensisijaista. Varmista, että muut perheenjäsenet ovat tietoisia väikivallan käyttäjän kanssa käytävän keskustelun ajankohdasta. Kuule tekijää ja kokijaa erikseen, järjestä paritapaamisia erittäin harkitusti ja huomioiden turvallisuus.

Myöntämisen ja vastuun ottamisen edellytyksenä on yleensä turvallinen kontakti väikivallan tekijän ja auttajan välillä. Hyväksy väkivaltilanteisiin liittyvät tunteet, mutta kyseenalaista niihin liittyvät vääristyneet ajatukset ja reaktiot. Terapeuttinen asenne ei riitä. Pahoinpitely on rikos. Lapseen kohdistuvana lieväkin pahoinpitely on yleisen syytteen alainen rikos.

Älä mene toiveikkuuden ansaan. Ei riitä, että väikivallan tekijä lupaa, ettei käyttäydy enää väkivaltaisesti. Muutos edellyttää asian tiedostamista, tunnustamista ja uusien toimintatapojen opettelua. Anna tietoa väikivallasta ja sen seurauksista väikivallan käyttäjälle. Kerro, kuinka lasta vahingoittaa pelon ja uhan ilmapiirissä eläminen, väikivallan näkeminen ja kohteeksi joutuminen. Kerro lastensuojelun roolista ja työntekijän ilmoitusvelvollisuudesta.

8. Viranomaisten toimintaa ohjaavat keskeiset periaatteet

8.1 Salassapitosäännökset

Yksityiselämän suoja on perustuslailla taattu arvo. Salassapitosäännösten tavoitteena on turvata asiakkaan yksityisyys ja arkaluonteisten tietojen luottamuksellisuus. Yksityisyyden suojaan kuuluu henkilön itsemääräämisoikeus ja osana itsemääräämisoikeutta on muun muassa oikeus päättää, haluaako hakea tai vastaanottaa julkisia palveluja.

Väkivallan ja erityisesti perheväkivallan ilmitulon kannalta ongelmallista on se, mihin saakka henkilön tiedollinen itsemääräämisoikeus ulottuu; onko perheväkivalta väkivallan kokijan yksityisasiasta, johon ilman hänen suostumustaan ei salassapitovelvollinen viranomainen voi puuttua. Vaikka itsemääräämisoikeutta on lähtökohtaisesti kunnioitettava, liittyy perheväkivaltaan sellaisia erityispiirteitä, joiden seurauksena kokijan kyky vakaaseen harkintaan ja tahdonmuodostukseen on alentunut.

Salassapitoa koskevat säännökset ja omaksuttu tulkintakäytäntö lähtevät periaatteesta, jonka mukaan jo pelkkä tieto asiakkuudesta on salainen. Asiakassuhteessa tietoon tulleen asian ilmoittaminen toiselle viranomaiselle edellyttää pääsääntöisesti laissa säädettyä perustetta.

Laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621) on säännökset kaikkia viranomaisia koskevista salassapitomääräyksistä. Julkisuuslaki on ns. yleislaki, jossa säädetään muun muassa

- viranomaisena toimivan vaitiolo-velvollisuudesta,
- asiakirjojen salassapidosta ja muista tietojen saantia koskevista yleisten ja yksityisten etujen suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista,
- salassapidon väistymisestä.

Julkisuuslain ohella sekä sitä täydentävästi joudutaan soveltamaan toimialakohtaisia salassapitosäädöksiä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa on omat säädöksensä salassapitovelvoitteista (laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785, laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812). Kouluviranomaisia sitoo perusopetuslaissa (21.8.1998/628) säädetty salassapitovelvollisuus. Yhteistyötä hankaloittavat eri alojen viranomaisia koskevat erilaiset säännökset ja puutteellinen tietous niistä. Lisäksi oikeudet antaa tai saada tietoa vaihtelevat.

8.2 Salassapitovelvollisuuden väistyminen

Tietojen luovuttaminen edellyttää pääsääntöisesti joko asianomaisen henkilön suostumusta tai laissa säädettyä oikeutta tietojen saantiin. Ensisijainen salassapitovelvollisuuden poistava peruste on asianomaisen suostumus. Aina suostumusta ei kuitenkaan saada tai sitä ei ole mahdollista saada esimerkiksi mielenterveyden häiriön tai kehitysvammaisuuden aiheuttaman puutteellisen ymmärrys- tai kommunikointikyvyn takia. Myös tilanteissa, joissa salassapitovelvollisuus voi väistyä ilman suostumustakin, tulee ensisijaisesti pyytää suostumusta ja samalla informoida tietojen luovuttamisen mahdollisuudesta muulle viranomaiselle. Suostumuksen tulee olla vapaaehtoinen ja yksilöity; henkilön tulee tietää mitä, missä tilanteissa ja mihin tarkoitukseen hänen tietojensa voidaan luovuttaa.

Mikäli suostumusta ei saada, tulee arvioitavaksi löytyykö laista perustetta tietojen luovuttamiseen ilman asianomaisen suostumusta. Lainsäädäntö sekä mahdollistaa että myös velvoittaa viranomaisen tietyissä tilanteissa luovuttamaan ja saamaan salassa pidettäviä tietoja toiselta viranomaiselta. Yleisenä edellytyksenä on, että tiedot ovat saajalleen tarpeellisia ja välttämättömiä lakisääteisen asian hoitamiseksi. Lapsen etu syrjäyttää yleensä salassapitovelvollisuuden ja mahdollistaa yhteistyön eri viranomaisten välillä.

8.3 Dokumentointi

Väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisessä ja hoitamisessa on asioiden dokumentoinnilla tärkeä merkitys. Koottujen tietojen tulee olla asianmukaisia ja niiden kirjaamisen tulee tapahtua totuudenmukaisesti ja neutraalisti. Tietojen lähteen tulee olla asiakirjoissa esillä, esimerkiksi ”lapsi kertoo seuraavasti:...”

Kaikkien viranomaisten tulisi kirjata tietojärjestelmiinsä havainnot epäilyistä perheväkivaltaa objektiivisesti ja riittävän tarkasti, vaikka tapahtumat eivät aiheuttaisikaan välittömiä toimenpiteitä. Erytisen tärkeää tarkka dokumentointi on terveydenhuollossa. Pahoinpitelyepäilyn seurauksena syntyneet vammat on tärkeä kuvata riittävän yksityiskohtaisesti mahdollista myöhempää tutkintaa tai muuta viranomaiskäsitelyä varten.

8.4 Asiakkaan oikeus omiin tietoihinsa

Asiakkaalla on oikeus tarkistaa kaikki häntä koskevat tiedot ja saada niistä jäljennökset. Tarkistusoikeuden toteuttaminen on maksutonta kerran vuodessa. Mikäli asiakkaan tiedoissa on käytetty ammattisanastoa tai termejä, joita asiakas ei ymmärrä, on niiden merkitys selvennettävä hänelle. Poikkeuksellisesti tietojen antamisesta voidaan kieltäytyä, mikäli tiedon antamisesta saattaisi aiheutua vakavaa vaaraa asiakkaan terveydelle, hoidolle tai jonkun muun oikeuksille.

Huoltajalla on pääsääntöisesti oikeus tarkistaa alaikäisen lapsensa tiedot, ellei henkilötiedoissa säädetty kieltäytymisperuste tule kyseeseen. Lapsella on myös sosiaalihuollon asiakaslain 11 § itsemääräämisoikeuden perusteella oikeus kieltää itseään koskevien tietojen antaminen lailliselle edustajalleen.

9. Yksikkökohtaiset toimintamallit ja ohjeet

9.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus

Varhaiskasvatus kuuluu Kauhavan kaupungissa sivistystoimen tulosalueeseen.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyvinvoiva lapsi. Lapsen tuen tarpeiden tunnistaminen, varhainen tuki sekä riittävät ja oikea-aikaiset palvelut tukevat lapsen kehitystä ja kasvua. Perheet ja varhaiskasvatuksen henkilöstö toimivat yhteistyössä, lisäksi moniammatillinen yhteistyö muiden lapsiperheiden kanssa toimivien tahojen kanssa on tärkeää. Vanhemmuuden tukeminen on tärkein ennaltaehkäisevä toimintatapa lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa.

Lapsella on subjektiivinen oikeus päivähoitoon ja sen tarjoamaan varhaiskasvatukseen.

Väkivallan määrittelyä

Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen kuuluu kaikille varhaiskasvatuksessa työskenteleville kasvattajille. Varhaiskasvatuksen toiminnassa on tärkeää myönteinen asenne, välittäminen ja asioiden puheeksi ottaminen varhaisen tuen mahdollistamiseksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toimii tiiviissä yhteistyössä muiden lapsiperheiden toimijoiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen lähestymistavassa korostuu lapsen asema. Perheen sisällä tapahtuva väkivalta ei välttämättä näyttäydy varhaiskasvatuksen hoitopaikassa, paitsi silloin jos lapsi itse siitä kertoo. Mikäli lapseen kohdistuu fyysistä väkivaltaa, voi lapsessa näkyä ulkoisia merkkejä heti, tai sitten lapsen käytöksessä tapahtuu muutoksia vähitellen. Näiden muutosten tunnistaminen on vaikeaa. Joskus perheen äiti tai isä voi kertoa perheen tilanteesta.

Toimintaa ohjaavat lait ja säännöt

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuslain mukaisesti. Lisäksi toimintaa ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmat. Moniammatillinen työ on tärkeää. Yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeä osa varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lastensuojelulaki ohjaa myös varhaiskasvatuksen työskentelyä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on lastensuojelulain 25 § mukainen ilmoitusvelvollisuus. Varhaiskasvatuksen ammattihenkilö on velvollinen ilmoittamaan viipymättä salassapitosäännösten estämättä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he tehtäväsään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

ASIA	MITÄ TEHDÄÄN
Ennaltaehkäisevä toiminta	<p>Lapselle laaditaan yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa.</p> <p>Yhteistyön luominen ja vahvistaminen. Vanhemmuuden tukeminen.</p> <p>Lasten kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän toimintatapoihin puuttuminen.</p>
Pieni huoli lapsen kaltoin kohtelusta	<p>Lapsen kertomusten kuuleminen ja niiden luotettavuuden arvioiminen. Lapsen kertomus kirjataan. Liikaa kyselyä pitää välttää.</p> <p>Lapsen kertomusten esilletuominen kasvattajatiimissä. Tilanteesta keskustellaan tiimissä yhteisen näkemyksen luomiseksi.</p> <p>Asia otetaan puheeksi vanhempien kanssa yhdessä sovitulla toimintatavalla. Paikalla tulee olla työntekijä, jolle lapsi asiasta on kertonut ja varhaiskasvatuksen yksikön esimies.</p> <p>Jatkotoimenpiteet: Lasta havainnoidaan ja havainnot kirjataan. Keskustelu kasvattajatiimissä.</p> <p>Mikäli huoli edelleen jatkuu samana, keskustellaan vanhempien kanssa. Tarvittaessa pyydetään konsultaatioapua varhaiserityiskasvatuksesta, lastenneuvolasta, perheneuvolasta, alueen sosiaalityöntekijältä. (Kysyä voi myös mainitsematta asiaakaan nimeä). Konsultaatioavun tarpeesta ilmoitetaan vanhemmille.</p> <p>Mikäli huoli lapsesta ei pääty, tehdään lapsesta kirjallinen lastensuojeluilmoitus alueen lasten ja perheiden palvelujen sosiaalityöntekijälle. Asiasta ilmoitetaan myös vanhemmille.</p> <p>Jatkotyöskentely lasten ja perheiden palvelujen sosiaalityöntekijän kanssa.</p>
Suuri huoli lapsen kaltoin kohtelusta	<p>Lapsen kertomus, oireet tai ulkoiset merkit herättävät epäilyn kaltoin kohtelusta tai lapsen huoltaja tai muu läheinen aikuinen kertoo kaltoin kohtelusta.</p> <p>Asia kirjataan.</p> <p>Tehdään viipymättä kirjallinen lastensuojeluilmoitus alueen lasten ja perheiden palvelujen sosiaalityöntekijälle ja ilmoitetaan siitä myös vanhemmille. Ennen ilmoittamista vanhemmille on hyvä keskustella ilmoittamisesta lasten ja perheiden palvelujen sosiaalityöntekijän kanssa. Päivystysaikana ilmoitus tehdään tarvittaessa hälytyskeskuksen kautta sosiaalipäivystykseen.</p>

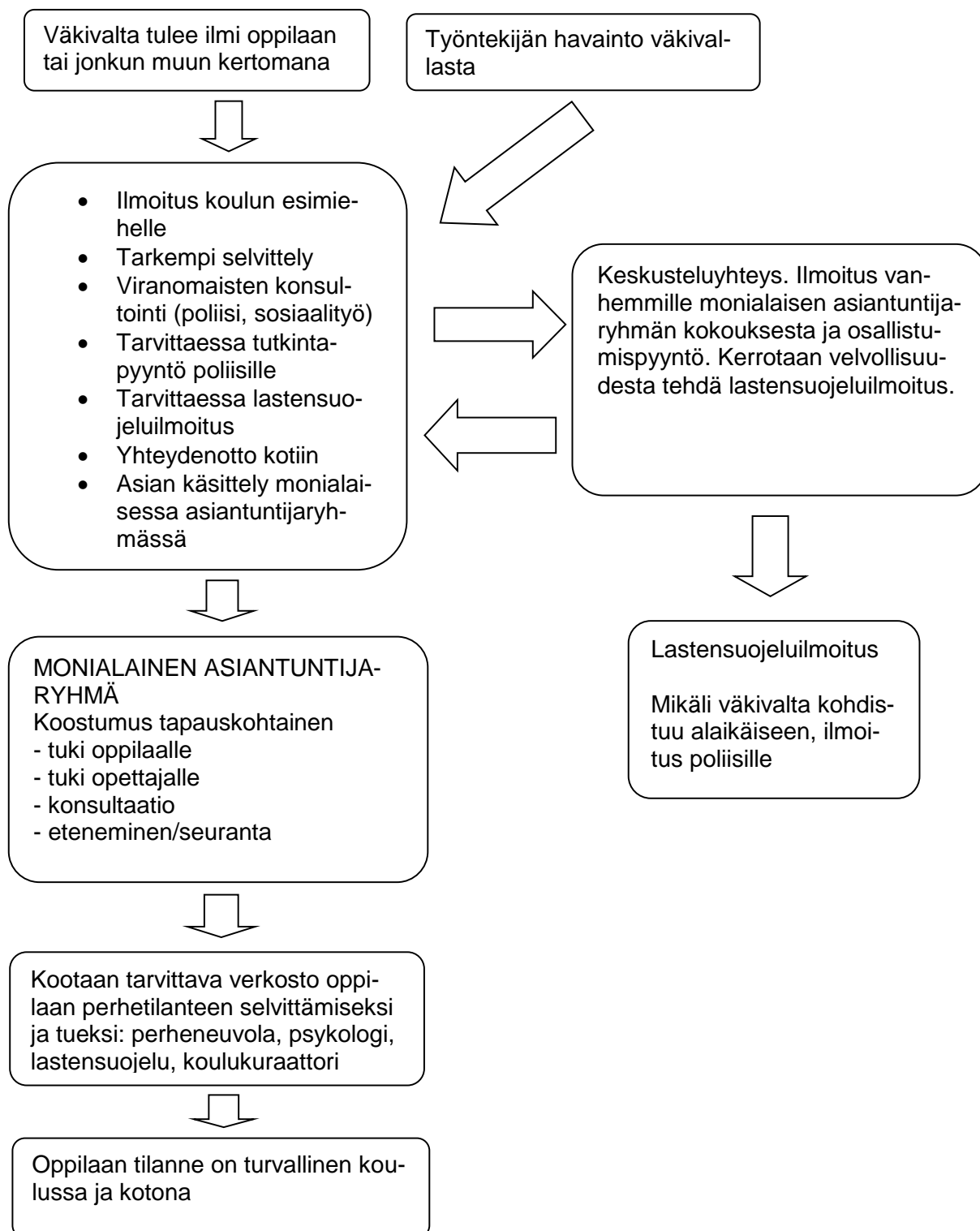
9.2 Koulu

Väkivallan esiintyminen voi tulla ilmi koulussa oppilaan tai hänen kaveriensa kertomana, koulutyöntekijän huomioimana käytöksen muutoksena tai pahoinpitelyvammoina. Huoli oppilaan turvallisuudesta otetaan aina vakavasti. Asian huomannut ilmoittaa asiasta välittömästi koulun esimiehelle ja tekee heti lastensuojeluilmoituksen, jos katsoo sen aiheelliseksi. Kiireellisissä tapauksissa yhteys sosiaalipäivystykseen hätänumeron 112 kautta. Tarvittaessa oppilas ohjataan terveyskeskukseen tutkimuksia ja lääkärinlausuntoa varten.

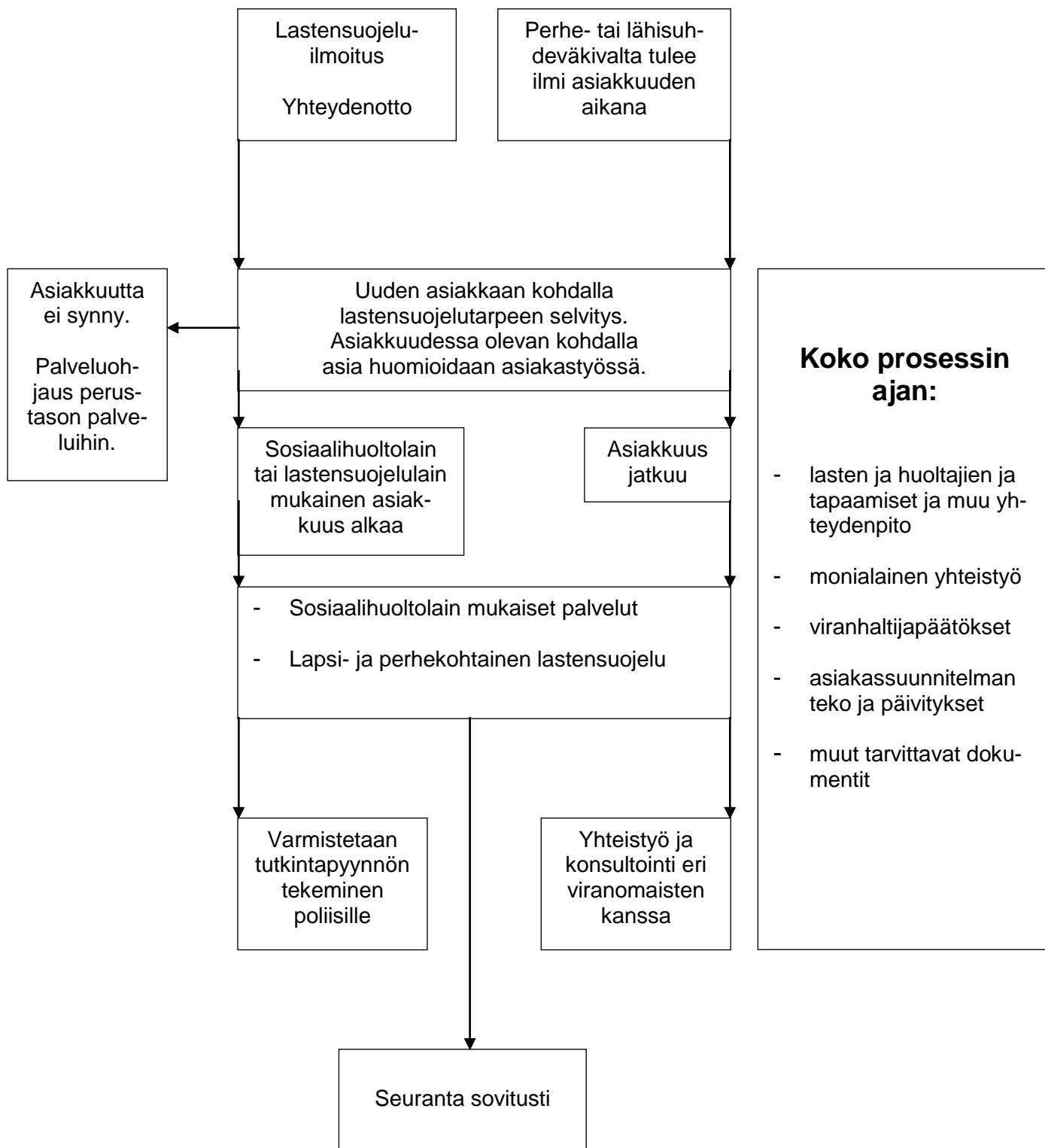
Koulusta otetaan yhteys huoltajiin ja ilmoitetaan myös kirjallisesti lapsen asioiden käsittelystä monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Asian käsittely ja asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu oppilaan tai hänen huoltajansa suostumukseen. Oppilaan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötohoja. Asiantuntijaryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta ja ilmaista heille siinä tarkoituksessa salassa pidettäviä tietoja.

Asiantuntijaryhmä huolehtii, että oppilaalle, opettajalle ja huoltajalle järjestetään oikeanlaista ja riittävää tukea ja apua. Huoltajalle kerrotaan lastensuojelun ilmoitusvelvollisuudesta. Tarpeen vaatiessa tehdään lastensuojeluilmoitus. Asiantuntijaryhmän kokouksesta laaditaan muistio, joka säilytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla. Tavoitteena on oppilaan hyvinvointi, että oppilas voi jatkaa opiskeluaan tutussa ja turvallisessa koulussa ja hän voi tuntea olonsa turvalliseksi myös kouluajan ulkopuolella.

Toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltilanteissa koulussa

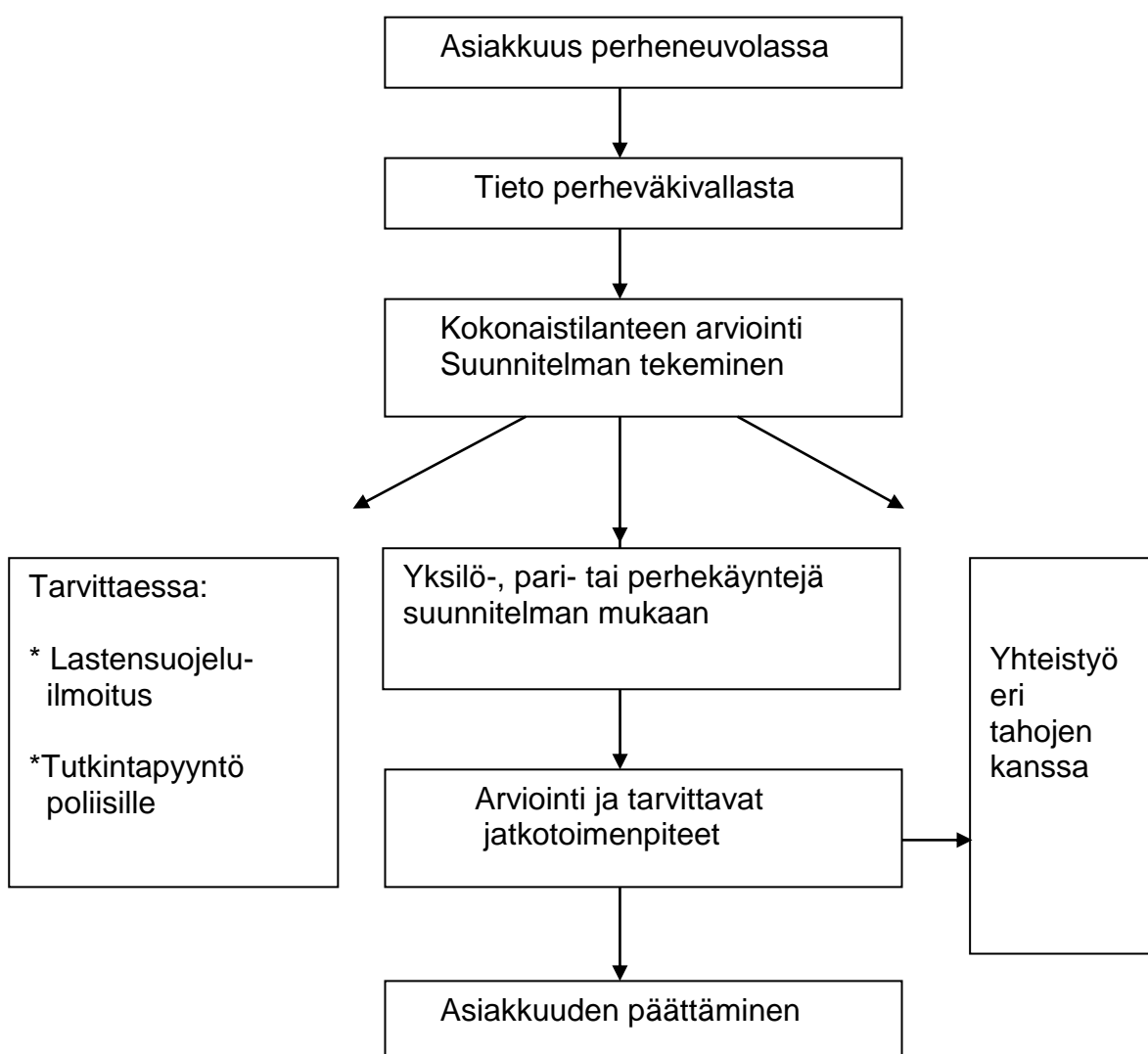
9.3 Lasten ja perheiden palvelut

9.4 Perheneuvola

Perheneuvolan asiakkuuteen voi ohjautua muista palveluista perheväkivaltilanteen vuoksi tai väkivaltilanne voi tulla esille perheneuvolan asiakkuudessa oltaessa asiakkaan kertomana tai esim. käytettäessä LAPS ja PikkuLAPS -lomakkeita. Asiakkuus perheneuvolassa alkaa kokonaistilanteen arvioinnilla ja suunnitelman tekemisellä. Suunnitelmaan vaikuttavat perheen kokemat haasteet ja toiveet. Suunnitelma voi sisältää yksilö-, ja/tai pari- ja perhekäyntejä ja tarvittaessa psykologin tutkimuksia tai osallistumisen ryhmään. Tyypillisesti suunnitelma sisältää yhteistyötä muiden sosiaalipalveluiden sekä terveydenhuollon, päivähoiton, koulun ja mahdollisesti myös esim. Kriisikeskus Mobilen tai turvakodin kanssa. Yhteistyöstä ja yhteydenpidosta yhteistyötahoihin sovitaan asiakkaan kanssa. Moniammatillinen työote on perheneuvolatyön peruslähtökohta. Perheneuvolan palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen.

Perheneuvolan toimintamalli väkivaltilanteessa

9.5 Aikuissosiaalityö

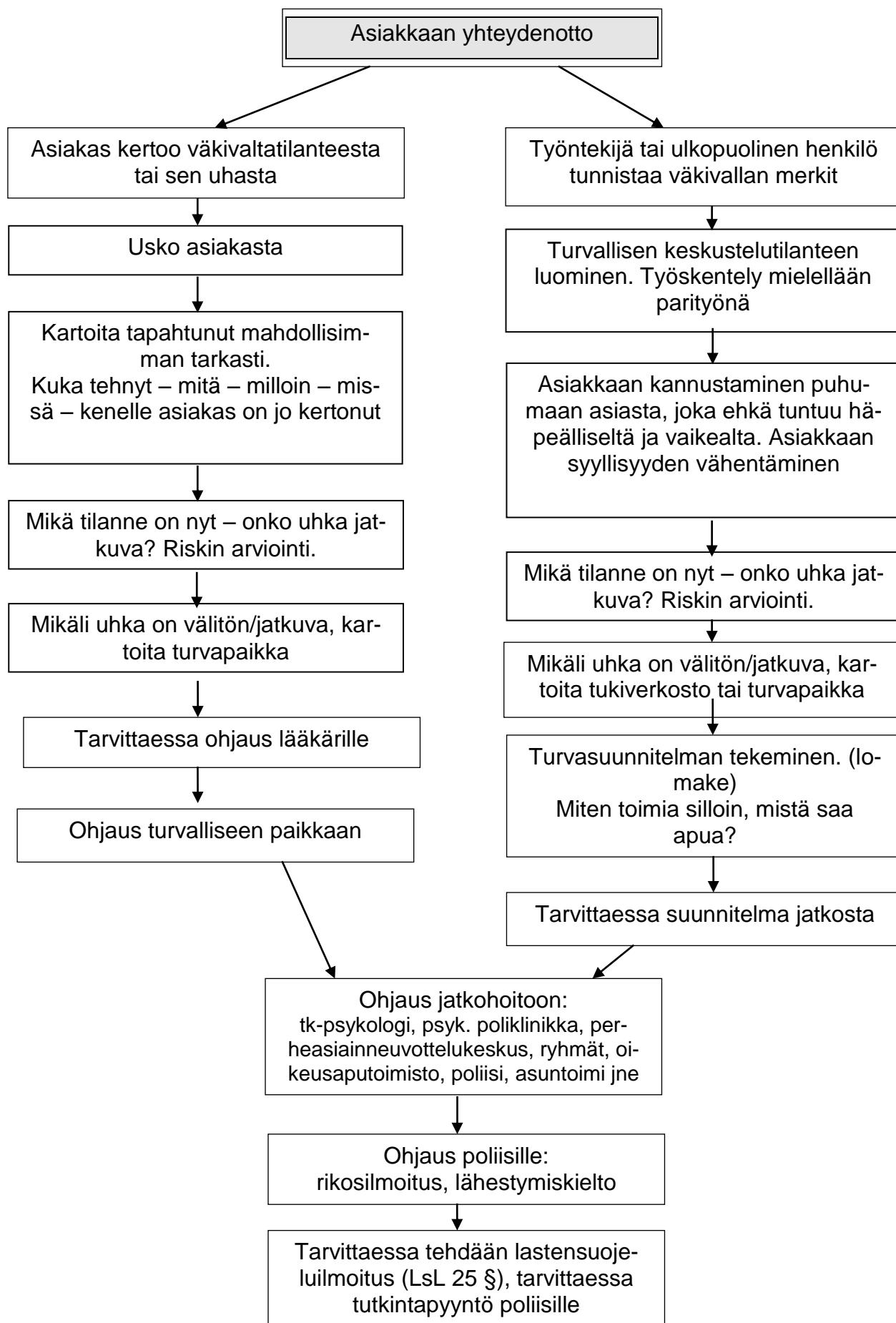
Aikuissosiaalityön tarkoituksena on tukea asiakasta arjessa selviytymisessä, taloudellisessa toimeentulossa sekä hänen toimintaympäristönsä vuorovaikutussuhteissa. Asiakkaan kanssa tehdään sosiaalityön suunnitelma, jonka avulla asiakasta tuetaan omien voimavarojensa löytämisessä ja kohdentumisessa.

Työkenttä aikuissosiaalityössä on moninainen. Siihen sisältyy sosiaaliturvatyötä, päihde- ja mielenterveystyötä, kriisityötä, maahanmuuttajatyötä sekä kouluttautumista, asumista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa ja lisäksi yleiseen sosiaaliturvaan liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Laajasta asiakaskunnasta löytyy henkilöitä, jotka joutuvat elämään perhe- tai lähisuhdeväkivaltilanteessa tai sen uhan alla.

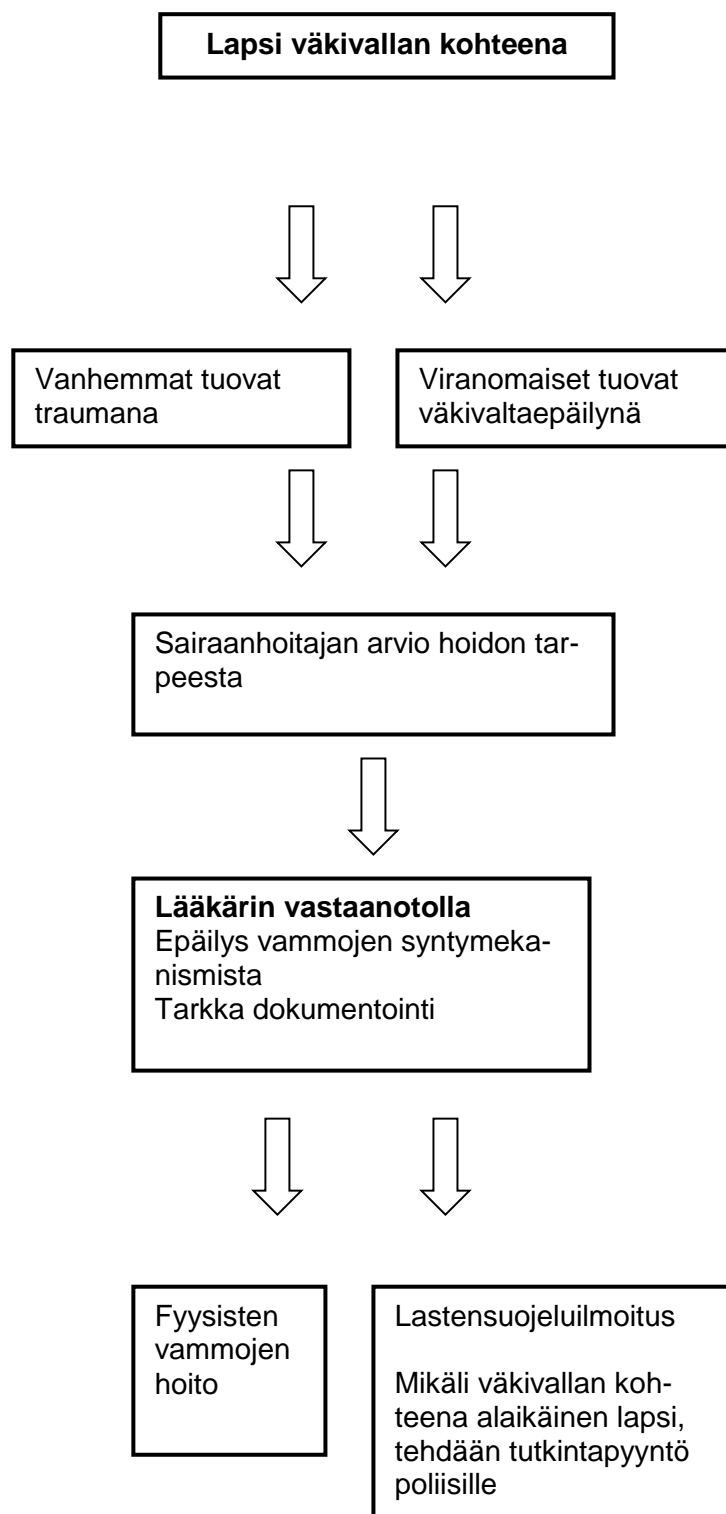
Asiakas voi suoraan pyytää apua uhkaavaan tilanteeseensa tai kertoa tilanteestaan peitellysti tai kieltää ongelman olemassaolon, mikäli hän kokee, että asiasta on vaikea puhua. Tavoitteena on, että apua tarvitsevat asiakkaat tunnistettaisiin mahdollisimman varhain. Työntekijän tulisikin olla havainnoidessaan tarkka ja osattava reagoida tilanteisiin.

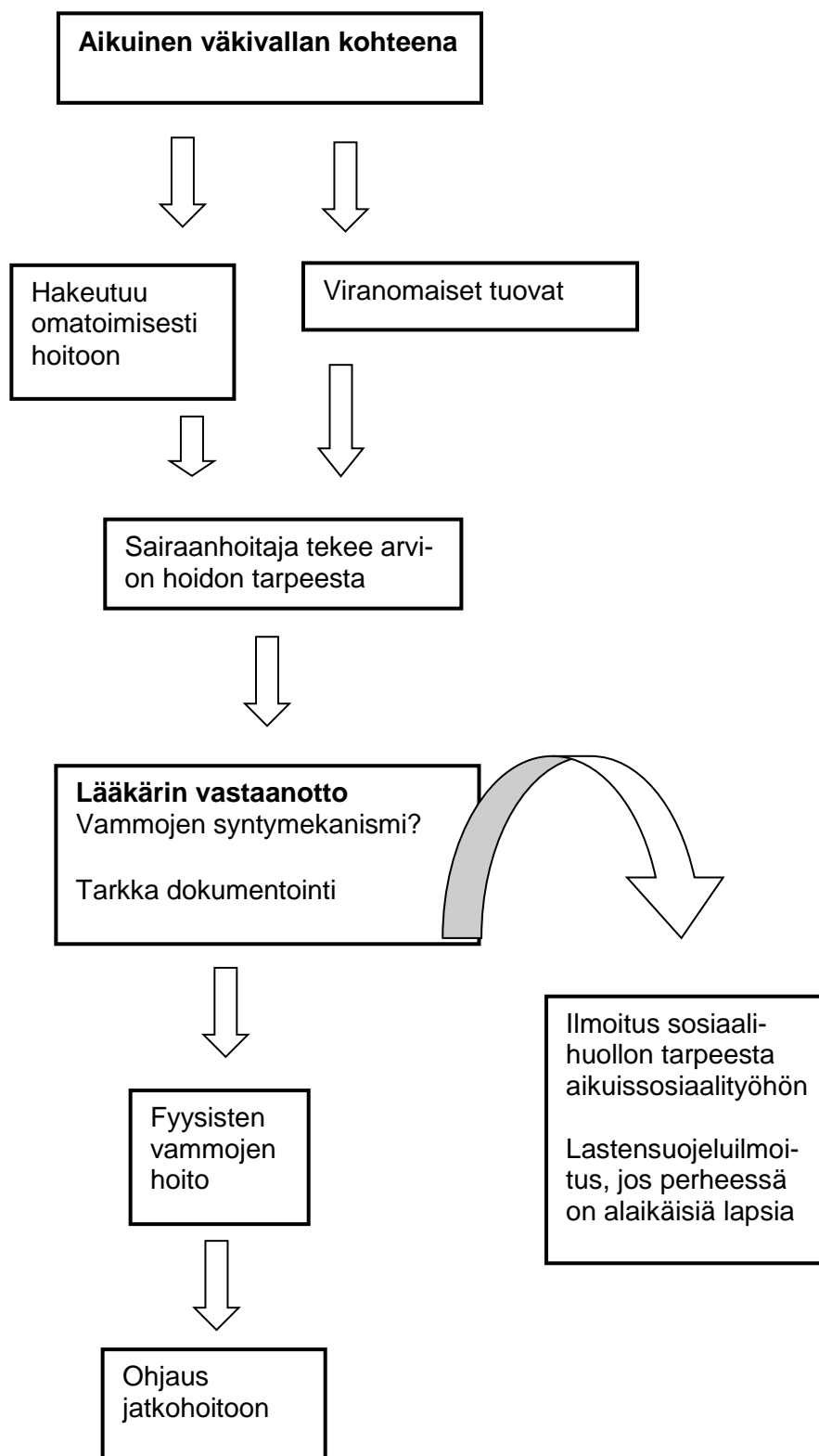
Työmenetelmiä aikuissosiaalityössä ovat asiakastapaamiset ja -suunnitelmat, toimeentulotuki, ryhmä- ja verkostotyö, kuntouttava työtoiminta, sosiaalinen kuntoutus, tilannearviot, välitystilipalvelut sekä eläkeselvittelyt.

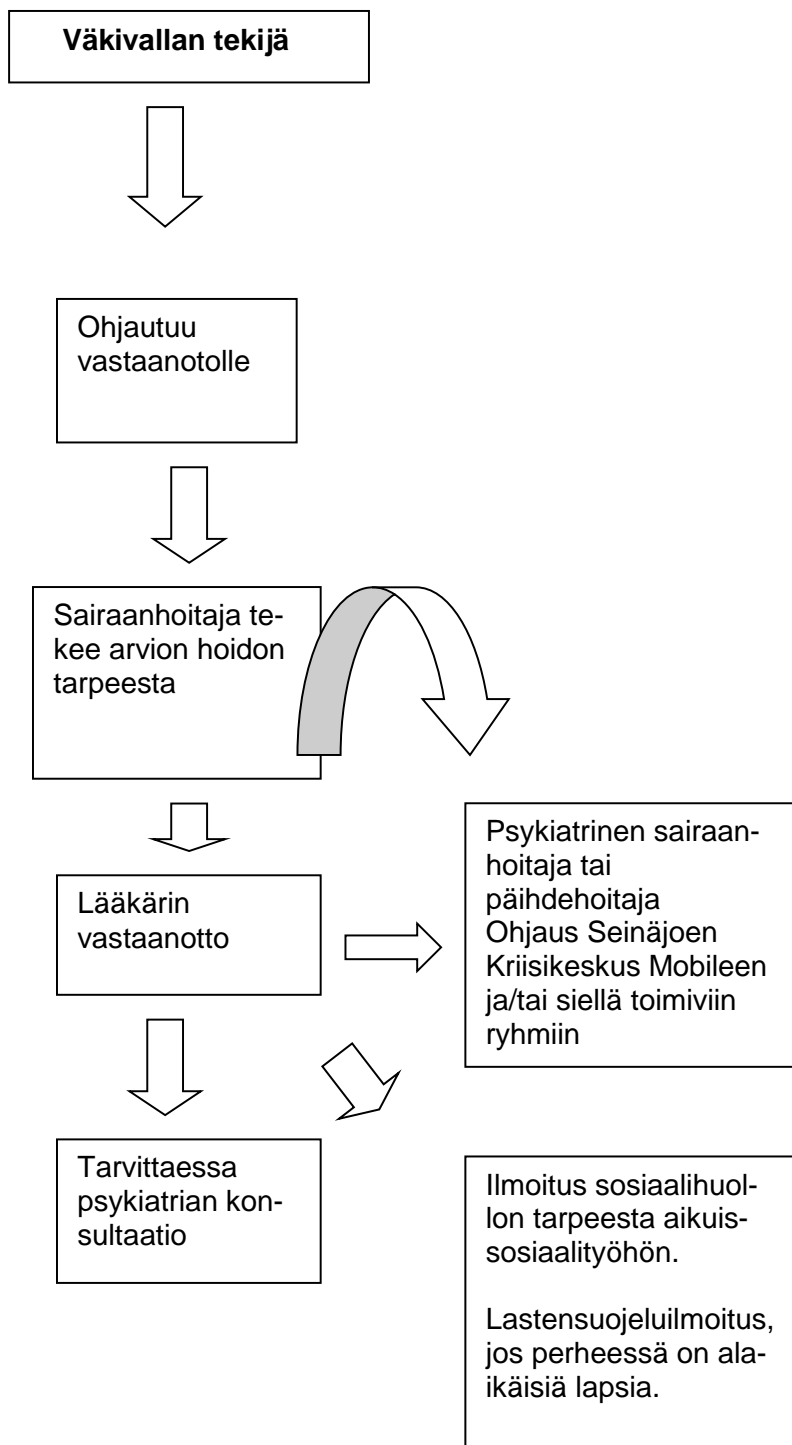
Kartoittaessa asiakkaan taloudellista ja sosiaalista tilannetta, pyrkii työntekijä selvittämään asiakkaan läheisverkoston sekä siihen liittyviä mahdollisia ongelmia. Mikäli asiakkaan oma toimintakyky on alentunut ja hän ei pysty itse huolehtimaan tasavertaisuudestaan sosiaalisissa suhteissa, vaaditaan työntekijältä erityistä tarkkuutta. Henkisen väkivallan tai sen uhan tunnistaminen sekä siitä kertominen koetaan vaikeampana kuin fyysisestä väkivallasta. Usein henkiseen väkivaltaan liittyy myös väkivallan uhkaa. Jos perheessä, jossa väkivaltauhka ilmenee, on myös lapsia, arvioi työntekijä tilanteen erikseen lasten kannalta. Tarvittaessa aikuissosiaalityöstä otetaan yhteys lastensuojeluun ja tehdään lastensuojeluilmoitus (LsL 25 §). Väkivallan kohdistuessa alaikäiseen lapseen, tehdään kirjallinen tutkintapyyntö poliisille.

9.6 Terveysthuolto

9.7 Äitiys- ja lastenneuvola

Lähtötilanne

Milloin väkivaltaan on puututtava?

- Asiakkaalla on fyysisiä vammoja tai oireita
- Asiakas kertoo itseensä kohdistuneesta väkivallasta
- Väkivallan tekijä kertoo omasta väkivaltaisuudestaan
- Tieto väkivallan uhriksi joutuneesta tai väkivallan käytöstä tulee toiselta viranomaiselta tai yksityishenkilöltä
- EPDS-, AUDIT ja ARJEN VOIMAVARAT -kaavake kyselyn yhteydessä käydyssä keskustelussa tulee esiin väkivallan käyttöä perheessä

Kartoitus

Asiakkaan hoidon tarpeen ja kiireellisyyden arviointi

Kartoitetaan, mitä on tapahtunut

- Työvälineenä käytetään tarv. Lähi-suhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta

Konsultointi

- Lääkäri, lastensuojelu, poliisi, perheneuvola, erityispalvelut
- Mikäli asiakkaalla on hoito- tai terapisuhde, työntekijä konsultoi tätä tahoa jatkotoimien suunnittelemiseksi.

Mikäli asiakas/ perhe kieltää väkivallan olemassaolon, mutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen velvoitetulla henkilöllä on tehtävissä tietoon tulleiden seikkojen perusteella **syitä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslaissa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko (20 luku) tai henkeen tai terveyteen kohdistunut rikos (Finlex: [Lastensuojelulaki 25 § 3 mom.](#), [Rikoslaki 21 luku 5 §](#)) on hänen tehtävä ilmoitus poliisille ja lastensuojeluun**

Suunnitelma

Jos asiakkaalla on fyysisiä vammoja, lääkärillä käynti on välttämätön vammojen toteennäyttämiseksi.

Jos syntyy huoli lapsella olevista vammoista tai lapsen kotitilanteesta tehdään lastensuojeluilmoitus.

Mikäli väkivallan kohteena on alaikäinen lapsi, tehdään rikosilmoitus.

Annetaan yhteystietoja apua antavista palveluista

Tehdään turvasuunnitelma asiakkaan kanssa akuuttiin hätään

- Voiko asiakas mennä kotiin? Jos ei niin minne hän menee siksi aikaa, että välitön väkivallan uhka on ohitse (turvakoti, sukulaiset, tuttavat)? Varmistetaan, että asiakkaalla on avun saamiseksi tarvittavat yhteystiedot, puhelinnumero välttämätön (hätäkeskus, läheisverkosto). Miten asiakas pystyy turvaamaan alaikäisten lastensa tilanteen? Tarvittaessa selvitetään lastensuojelun mahdollisuudet auttaa lasten turvallisuuden takaamisessa

Tuki ja seuranta

Tuki, seuranta, yhteistyö

- Toteutetaan tarvittaessa jatkohoitoa perheen ja eri yhteistyötahojen kanssa. Seurataan perheen tilannetta ja tuetaan perhettä.

Dokumentointi

Kirjataan huolellisesti ja objektiivisesti, miten tapahtumat ovat edenneet, todetut vammat ja jatkotoimenpiteet. Kirjataan onko tapahtuma toistunut aikaisemmin ja onko asiasta tehty rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.

Milloin tulisi epäillä lapsen pahoinpitelyä

Epäily fyysisten vammojen perusteella

- Mikä tahansa vamma pienellä, vielä liikkumattomalla lapsella
- Monet eri paranemisvaiheessa olevat vammat
- Toistuvat epäselvät vammat
- Selittämättömät vammat/annettu selitys vaihtelee tai on ristiriidassa vamman kanssa
- Mustelmat ja muut jäljet/vammat ihossa: jos tarkkarajaisia, esineen muotoisia, sijaitsevat pään alueella (erityisesti kasvot, korvanlehdet, kaula), selässä, pakaroissa, reisien sisä- ja takaosissa.
- Läiskittäinen hiustenlähtö (erityisesti, jos lisäksi päänahan mustelmia/petekkioita)
- Puremajäljet (aikuisen ihmisen)
- Palovammat: tarkkarajaiset, esineen muotoiset, hansikas- ja sukkamaiset, molemminpuoliset (esim. molemmat raajat tai kehon etu- ja takaosa samanaikaisesti, sijainniltaan epätyypilliset (esim. selkä, sukuelinten alue)
- Murtumat: itsenäisesti liikkumaan kykenemättömien lasten murtumat, useat/eri aikaan aiheutuneet murtumat, olkaluun varren, reisiluun ja kylkiluiden murtumat vauvoilla/taaperoilla
- Pään vammat: kallonsisäiset vammat, vaikeat, mm. pirstaleiset kallonmurtumat, kovakalvonalaiset verenvuodot ja silmänpohjaverenvuodot samanaikaisesti

Epäiltäessä pahoinpitelyä huomioitavaa lisäksi:

- Jos vammoihin haetaan apua viiveellä, selitys niiden syystä on epäuskottava, epämääräinen, vaihteleva tai se ei sovi vamman tyyppiin, vaikeusasteeseen, lapsen ikään tai liikunnallisiin taitoihin.
- Mikäli vanhemmilla ei ole mitään tietoa, mistä pienen lapsen vammat ovat voineet aiheutua, tai jos on merkkejä puutteellisesta hoivasta tai valvonnasta. Tällöin lastensuojelun ja poliisin konsultaatio on usein tarpeen asianmukaisen jatkosuunnitelman laatimiseksi.
- On tärkeää huomioida ja kirjata, keneltä mikin esitieto on saatu ja onko se tullut välikäsien kautta tai jonkun toisen kirjauksista.
- Lapsen huolestuttava käyttäytyminen. Lapsi voi kohdistaa väkivaltaa toisiin lapsiin tai leikkiä väkivaltaisilla leikkeillä. Lapsen poikkeava käyttäytyminen ei kuitenkaan yksiselitteisesti ole osoitus kaltoinkohtelusta. Lapsi on voinut nähdä vanhempien välillä väkivaltaa, altistua väkivaltaisille videoille tai peleille tai hän voi oireilla epävakaiden kasvuolosuhteiden vuoksi. Joskus oireilu on merkki neuropsykiatrisesta häiriöstä.

Toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltatilanteissa koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa

Lähtötilanne

Milloin väkivaltaan on puututtava?

- Oppilaalla on fyysisiä vammoja tai oireita
- Oppilas kertoo itseensä kohdistuneesta väkivallasta
- Väkivallan tekijä kertoo omasta väkivaltaisuudestaan
- Tieto väkivallan uhriksi joutuneesta tai väkivallan käytöstä tulee toiselta viranomaiselta tai yksityishenkilöltä
- Kouluterveydenhuollon kyselyissä tai niiden yhteydessä käydyssä tulee esiin perhe- ja/tai lähisuhdeväkivaltaa

Kartoitus

Tilanteen tarkempi selvittely
Kartoitetaan, mitä on tapahtunut

- Työvälineenä käytetään tarvittaessa Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomaketta

Konsultointi

- Lääkäri, lastensuojelu, poliisi ja tarvittaessa muut tahot

Mikäli oppilas/ perhe kieltää väkivallan olemassaolon, mutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen veloitettulla henkilöllä on tehtävissä tietoon tulleiden seikkojen perusteella **syitä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslaissa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko (20 luku) tai henkeen tai terveyteen kohdistunut rikos (Finlex: [Lastensuojelulaki 25 § 3 mom.](#), [Rikoslaki 21 luku 5 §](#)) on hänen tehtävä ilmoitus poliisille ja lastensuojeluun**

Suunnitelma

- Akuutissa tilanteessa ensiavun antaminen
- Jos oppilaalla on fyysisiä vammoja, lääkäriellä käynti on välttämätön vammojen toteennäyttämiseksi.
- Jos syntyy huoli oppilaalla olevista vammoista tai lapsen kotitilanteesta tehdään lastensuojeluilmoitus sekä rikosilmoitus poliisille
- **Yhteydenotto kotiin vasta sitten, kun on konsultoitu viranomaisia**

Tehdään turvasuunnitelma oppilaan kanssa akuuttiin hätään

- Voiko oppilas mennä kotiin? Jos ei niin minne hän menee siksi aikaa, että välitön väkivallan uhka on ohitse (turvakoti, sukulaiset, tuttavat)? Varmistetaan, että oppilaalla on avun saamiseksi tarvittavat yhteystiedot, puhelinnumero välttämätön (häätäkeskus, läheisverkosto). Tarvittaessa selvitetään lastensuojelun mahdollisuudet auttaa lasten turvallisuuden takaamisessa

Tuki ja seuranta

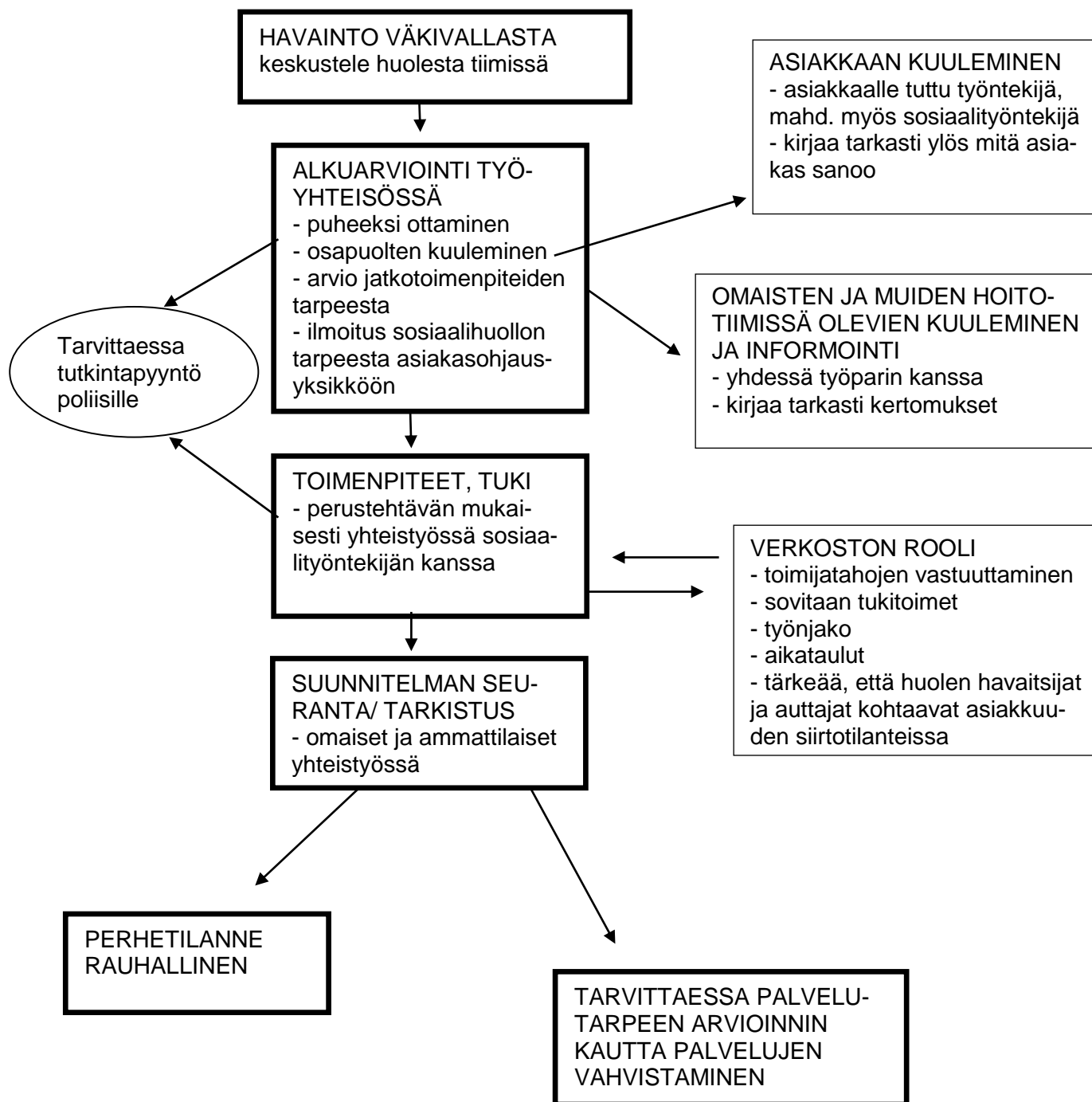
Tuki, seuranta, yhteistyö

- Toteutetaan tarvittaessa jatkohoitoa perheen ja eri yhteistyötahojen kanssa.

Dokumentointi

Kirjataan tapahtuma sanatarkasti asianomistajan kuvauksen mukaisesti. Kirjataan todetut vammat ja jatkoimenpiteet. Kirjataan onko tapahtuma toistunut aikaisemmin ja onko asiasta tehty rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus.

9.8 Ikäihmisten palvelut

9.9 Psykiatrin poliklinikka

Kauhavan psykiatrin poliklinikka kuuluu Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin. Lisäksi alueen asukkaita hoidetaan Lapuan ja Järviseudun (Lappajärvi/Alajärvi) psykiatrisilla poliklinikoilla. Hoito perustuu tiimityöskentelyyn, johon kuuluvat: psykiatrian erikoislääkäri, psykologi, sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja ja osastosihteeri. Lisäksi Kauhavalla toimii Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin nuorisopsykiatrin poliklinikan etäpiste.

Hoito toteutuu sairaanhoitopiirin avopoliklinikan hoitoprosessin mukaisesti. Tarpeen mukaan potilasta ohjataan hakemaan erilaisia tukitoimia (lasten päivähoito, perheohjaus, tukiperhe, taloudelliset tukitoimet, muiden sairauksien hoito jne.). Katso tarkemmin hoidon kulkua liitteestä 1: Prosessin tekstitiedot.

Miten väkivalta tulee hoidossa näkyväksi

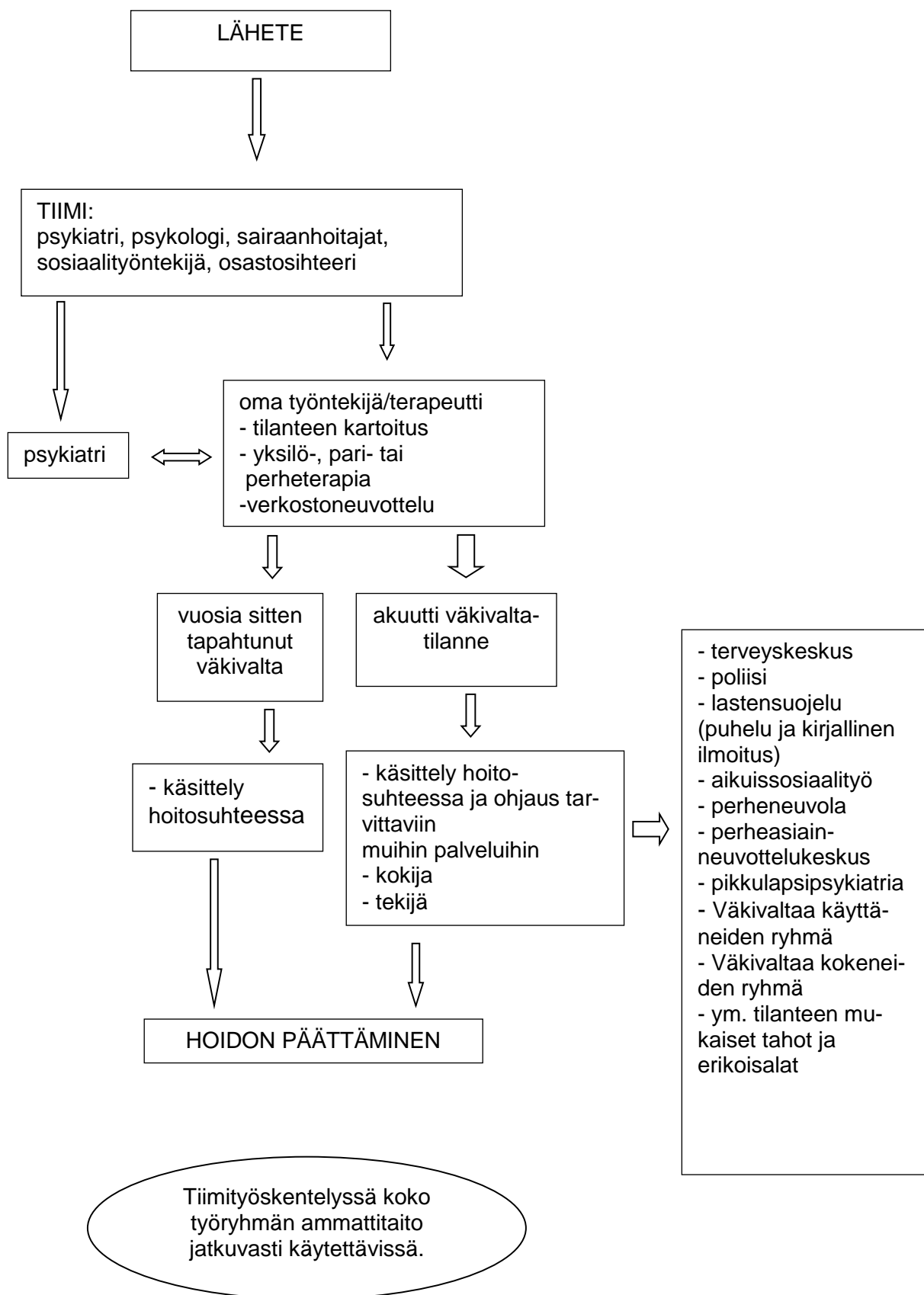
Toisinaan jo psykiatrin poliklinikalle tulevassa läheteessä on kerrottu tapahtuneesta väkivallasta ja mitä toimenpiteitä on jo käynnistetty potilaan auttamiseksi. Hoito alkaa tilanteen kartoittamisella, jolloin voidaan heti kysyä väkivallasta. Potilas voi kertoa hyvinkin nopeasti kokemastaan väkivallasta tai se tulee esille myöhemmin luottamussuhteen synnytyä. Apuna väkivallan kartoituksessa voidaan käyttää erilaisia siihen tarkoitettuja lomakkeita.

Väkivalta potilaan elämässä sijoittuu menneisyyteen, nykyisyyteen tai menneisyyteen ja nykyisyyteen. Se on voinut kohdistua potilaaseen hänen lapsuudessaan tai hän on voinut joutua seuraamaan väkivaltaisia tapahtumia tai elämään väkivaltaisessa ilmapiirissä. Se on voinut tapahtua perheen sisällä tai perheen ulkopuolisen toimesta. Menneisyyden väkivaltaiset tapahtumat voivat olla potilaan mielessä traumatisoituneina tai muuten haudattuna. Tarvittaessa lääkäri voi tehdä potilaasta läheteen traumaterapiaan.

Nykyisyydessä väkivalta eri muodoissaan voi tapahtua parisuhteessa tai muussa vuorovaikutussuhteessa. Perheessä voi olla lapsia, jotka joko joutuvat suoraan väkivallan kohteeksi perheen sisällä tai ulkopuolisen toimesta tai joutuvat seuraamaan väkivaltaista käyttäytymistä. Tärkein tehtävä on lasten turvallisuuden takaaminen ja vastaanotolla potilaalle tehdään selväksi, että se menee kaiken muun edelle. Kerrotaan, millaisia tukitoimenpiteitä on saatavilla ja mistä. Oma työntekijä tekee kirjallisen lastensuojelu-ilmoituksen ja lisäksi ottaa puhelimitse yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin. Kopio lastensuojeluilmoituksesta lähetetään sairaanhoitopiirin lakimiehelle. Oma työntekijä kertoo vanhemmille lastensuojeluilmoituksen tekemisestä ja sen tarkoituksesta. Kiireellisissä tapauksissa otetaan yhteyttä sosiaalipäivystykseen. Alaikäiseen kohdistuneen seksuaalisen hyväksikäytön tultua ilmi yhteyttä otetaan lisäksi poliisiin.

Potilaan kanssa keskustellaan väkivallasta ja kartoitetaan millaisena sitä hänen kohdallaan esiintyy. Potilaalle annetaan tietoa parisuhdeväkivallan tavasta raaistua ja esiintyä yhä lyhyemmällä aikavälillä. Potilaan kanssa tehdään turvasuunnitelma. Aina on muistettava kysyä, onko väkivallan kohde käynyt terveyskeskuksessa näyttämässä fyysisen väkivallan merkkejä ja kehotettava niin tekemään. Kerrotaan mahdollisuudesta tehdä rikosilmoitus. Väkivallan tekijälle suositellaan omaa hoitoa.

Psykiatrian poliklinikan toimintamalli väkivaltatilanteissa

9.10 Perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa koskeva ilmoitus poliisille

Milloin rikoksesta on ilmoitettava poliisille?

Jo tehdyistä rikoksista ei ole lakisääteisesti velvollisuutta ilmoittaa poliisille. Tilanne on toinen niiden rikosten osalta, jotka ovat suunnitteilla ja jotka voidaan estää. Jokainen, joka on saanut tiedon tietyistä valmisteilla olevista törkeistä rikoksista on velvollinen ilmoittamaan asiasta viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, jos teko olisi vielä estettävissä.

Tällaisia rikoksia ovat tiettyjen yhteiskunnan ja valtion olemassaolon vaarantavien rikosten lisäksi myös useat vakavat yksilöön kohdistuvat rikokset kuten henkirikokset, raiskaukset, pahoinpitelyt, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, ihmiskauppa ja ryöstöt. Luettelo kaikista ilmoitusvelvollisista rikoksista löytyy rikoslain 15 luvun 10 pykälästä. Ilmoituksen laiminlyönnistä on säädetty rangaistus.

Alaikäisen kohdalla tutkintapyyntöön velvoittaa lastensuojelulaki.

Tutkintapyyntö

Tutkintapyyntö osoitetaan:
Pohjanmaan poliisilaitos
Seinäjoen poliisiasema
Juhonkatu 4
60320 Seinäjoki

Tutkintapyyntöstä tulee ilmetä:

Asiaan osallisten, oletettavan uhrin ja tekijän tiedot: nimi, henkilötunnus, osoite ja puhelinnumero, niiltä osin kuin ne ovat ilmoittajan tiedossa.
Lisäksi tutkintapyyntöön on hyvä mainita perheen muut henkilöt tietoineen, siltä osin kuin ne ovat ilmoittajan tiedossa. Ainakin alaikäisen asianosaisen huoltajat tietoineen.

Tutkintapyyntöön tulee kirjata:

- kuka on saanut tietää ja milloin tapahtuneesta
- keneltä tieto on saatu
- mitä on tapahtunut ja milloin
- miten asiaa on mahdollisesti selvitetty ja kenen kanssa
- maininta poliisin konsultoinnista sekä tieto mahdollisesta lastensuojeluilmoituksesta
- lisäksi tule kirjata tutkintapyyntöön tekijän yhteystiedot mahdollisia lisäkysymyksiä varten
- tutkintapyyntöstä tulee ilmetä minkä lain nojalla se tehdään

Alaikäisen asianosaisen kohdalla nojataan lastensuojelulain tekstiin, joka on liitettävä tutkintapyyntöön:

Lastensuojelulain 25 §:n 3 momentin mukaisesti ilmoitusvelvollisen henkilön (Lastensuojelulain 25 §:n 1 momentti) on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on kasvuympäristössään kohdistettu rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Säännös velvoittaa tutkintapyyntöön tekemiseen ja oikeuttaa oma-aloitteiseen tiedon luovutukseen.

10. Palvelujen yhteystietoja

Hyvinvointikeskus, Kauhava

- Lääkärin vastaanotto ma-pe 8-15, puh. 06 2412 4553
- Iltapäivystys 15 - 20, viikonloppupäivystys 10-18, puh. 06 2412 4555
- Muina aikoina päivystys Seinäjoen keskussairaalan Y-talossa, os. Koskenalantie 18, puh. 06 415 4555

Perhekeskus Kaisla

Lasten ja perheiden palvelut; Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua.

- 06 2412 4278 toimistosihteeri
- palveluohjaus ma,ke ja pe klo 9-11 p. 040 352 3841
- Kauppatie 107 B, Kauhava

Aikuissosiaalityö

Toimeentulotuki, neuvonta ja ohjaus, nuorten aikuisten sosiaalityö, päihdetyö sekä kuntouttava ja aktivointityö.

- 06 2412 4282
- ajanvaraus ja neuvonta ma-pe 9-15
- Pukkilanraitti 4, Kauhava

Perheneuvola

- 06 2412 4680
- Kauppatie 107 A 7, Kauhava

Sosiaalipäivystys

Sosiaalipäivystäjä on tavoitettavissa hätäkeskuksen kautta numerosta **044 470 0444**. Sosiaalipäivystys tarkoittaa virka-ajan ulkopuolella tapahtuvaa sosiaalityön akuuttipalvelujen järjestämistä sosiaalisissa hätä- ja kriisitilanteissa. Sosiaalipäivystäjän palvelut on tarkoitettu Etelä-Pohjanmaan kuntien asukkaille ja näiden kuntien alueella oleskeleville.

Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri puh. 06 415 4111

Kauhavan psykiatrinen poliklinikka aikuiset, p. 06 434 7911
Nikolaintie 6A, 62200 Kauhava

Seinäjoen nuorisopsykiatrian poliklinikka, Kauhavan toimipiste p.06 4155402
Nikolaintie 10, 62200 Kauhava

Lapuan psykiatrinen poliklinikka (Ylihärmän alue, aikuiset), puh. 06 4373 951
Sairaalantie 9, 62100 Lapua

Alajärven psykiatrinen poliklinikka (Evijärven alue, aikuiset), puh. 06 557 8200
Hoiskontie 3, 2. krs, 62900 Alajärvi

Pikkulapsipsykiatria 06 415 3175, Kauppakatu 20, 4 krs., Torikeskus, Seinäjoki

Kriisikeskus Mobile Seinäjoki, p 06 414 1256, Kauppakatu 15 C 14, Seinäjoki
mobile@kriisikeskussjk.fi

Etelä-Pohjanmaan turvakoti, päivystävä numero: p. 050 575 0541 (24h),
Simunantie 10 A 3 krs, 60200 Seinäjoki.

10.1 Valtakunnallinen auttajaverkosto yhteystietoineen

Hyödyllisiä valtakunnallisia puhelinnumeroita

- **Yleinen hätänumero 112**
- **Ensi- ja turvakotien liitto** (Liiton toimisto 09 454 2440)
Kokkola, puh. (06) 831 9518
Vaasa, puh.(06) 312 9666
- **Naisten linja**: 0800 02400
suomeksi ma-pe 16-20, la-su klo 12-16
ruotsiksi ke klo 16 - 20,
englanniksi pe klo 16 – 20.
- **Nollalinja** p. 080 005 005
Nollalinja on valtakunnallinen, maksuton auttava puhelin kaikille, jotka ovat läheisessä ihmissuhteessaan kokeneet väkivaltaa tai sen uhkaa. Nollalinjalle voivat soittaa myös väkivaltaa kokeneiden läheiset sekä ammattilaiset ja viranomaiset, jotka tarvitsevat neuvoja asiakastyöhönsä.

Voit soittaa mihin kellonaikaan tahansa, vuoden jokaisena päivänä. Sinun ei tarvitse kertoa puhelimesta nimeäsi. Päivystäjä ei myöskään näe puhelinnumeroasi puhelun aikana eikä sen jälkeen. Puhelusta ei jää jälkeä puhelinlaskuusi. Voit keskustella päivystäjiemme kanssa suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi.
- **Monika-Naiset liitto**
Valtakunnallinen päivystävä puhelin 09 692 2304
- **Raiskauskriisikeskus Tukinainen**
Kriisipäivystys ma-to klo 9-15, su sekä pyhinä ja aattoina klo 15-21
Puh. 0800 97899

Maksuton juristipäivystys lähisuhdeväkivallan uhreille ja ammattiauttajille
ma-to klo 13-16. p. 0800 97895

- **Rikosuhripäivystys**

Auttava puhelin: 020 316 116, ma - ti klo 13 - 21, ke - pe klo 17 - 21

Juristin puhelinneuvonta: 020 316 117, ma - to klo 17 - 19

- **Suomen Mielenterveysseuran kriisipuhelin:**

ma-pe klo 09-07, la-su + pyhät 15-07 p.. 010 195 202

- **Suomen vanhusten turvakotiyhdistys**

Suvanto-linja joka tiistai klo 12 – 18, p. 0800 06776

Juristi päivystää joka parillisen viikon keskiviikko klo 16 - 18 p.0800 06776

11. Hyödyllisiä ja tärkeitä nettilinkkejä

THL:n lomakkeet lähisuhde- ja perheväkivallan kirjaamiseen

(mm. turvasuunnitelma, lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoitus, pahoinpitely- ja kehokarttalomake PAKE, puheeksiottamisen muistilista)

- http://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/lomakkeet/lomakkeet_vakivallan_puheeksi_ottamiseen

Tietoa rikoksen uhrille

(mm. käsittelyn vaiheet, korvaukset, tukipalvelut, lähestymiskiello)

- <http://www.oikeus.fi/fi/index/esitteet/josjoudutrikoksenuhriksi.html>

Käytännön oikeusopas väkivaltarikoksen uhrille

- <https://www.riku.fi/binary/file/-/id/73/fid/627/>

Sähköinen rikosilmoitus

- https://www.poliisi.fi/rikokset/sahkoinen_rikosilmoitus

STM: Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen

(mm. ohjeita ja oppaita)

- <https://stm.fi/lahisuhde-ja-perhevakivalta>

Tietoa parisuhdeväkivallasta

- https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/parisuhdevakivalta/

Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön

- <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70762/Opp200507.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset. Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen

- http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74213/Julkk_2008_9_perhevakivaltatyon_suosituks_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

<https://www.nollalinja.fi/>

Raiskauksen kohteeksi joutunutta (naista/miestä) tukevat

www.tukinainen.fi Raiskauskriisikeskus Tukinainen

www.rikosuhripaivystys.fi Valtakunnallinen rikosuhripäivystys

Neuvontaa ja keskustelupalstoja netissä

www.apua.info Apua: Kaikki inhimillinen. Tukea jaksamiseen (Keskustelu- ja neuvontapalvelu netissä)

www.ensijaturvakotienliitto.fi Ensi- ja turvakotien liitto on valtakunnallinen lastensuojelujärjestö, jonka tarkoituksena on tukea vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja perheitä sekä ehkäistä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa.

www.naistenlinja.com Valtakunnallinen Naisten Linja Suomessa

www.nollalinja.fi/ Nollalinja on valtakunnallinen, maksuton auttava puhelin kaikille, jotka ovat läheisessä ihmissuhteessaan kokeneet väkivaltaa tai sen uhaa.

www.mielenterveysseura.fi Suomen Mielenterveysseura

www.monikanaiset.fi Monika - Naiset liitto (Tuottaa erityispalveluja väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanaisille ja lapsille)

www.rikunet.fi Rikosuhripäivystys tarjoaa henkistä tukea ja käytännön neuvoja rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille ja heidän läheisilleen.

www.tukinet.net Kriisikeskus netissä

www.turvakoti.net Nettiturvakoti: Apua perheväkivaltaan – turvallisuutta lähi-suhteisiin (Tietoa lapsille, nuorille, väkivallan kokijoille ja tekijöille sukupuoleen katsomatta)

Apua ja tukea lapsille ja nuorille

www.lskl.fi Lastensuojelun keskusliitto

www.lastenjanuortennetti.net tai www.mll.fi/nuortennetti Mannerheimin Lastensuojeluliiton nettikirjepalvelu lapsille ja nuorille

www.pelastakaalapsen.fi Pelastakaa lapset ry.

www.pesapuu.fi Pesäpuu ry on lastensuojelujärjestö, joka ylläpitää valtakunnallista lastensuojelun erityisosaamisen keskusta.

Apua ja tukea väkivaltaa käyttäneille miehille

www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/vakivaltatyo/jussi-tyo2/ Jussi-työ on tarkoitettu miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallan käytön lähi-suhteissaan ja tarvitsevat apua kriisinsä selvittämisessä

www.lyomatonlinja.fi Lyömätön Linja Espoossa tekee väkivallan katkaisu- ja ehkäisytyötä väkivaltaa perheessään käyttäneiden miesten kanssa.

<https://www.lyomatonlinja.fi/fi/miehen-linja> Miehen linja on erikoistunut perheessä väkivaltaisesti käyttäytyneiden maahanmuuttajamiesten auttamiseen ja tukemiseen.

www.miessakit.fi, Helsingin Lyömätön Linja, asiakkaasi voivat hakeutua kaikki henkistä tai fyysistä väkivaltaa seurustelukumppaniaan, puolisoaan, lastaan tai muuta läheistään kohtaan käyttäneet miehet.

Apua ja tukea väkivaltaa käyttäneille naisille

www.ensijaturvakotienliitto.fi

www.maria-akatemia.fi/ehkaiseva_vakivaltatyo_naisille Demeter-toiminta, Suomessa ensimmäinen päivystävä puhelinlinja avoin linja (09) 7562 2260, väkivaltaa käyttävien tai sen käyttöä pelkävien naisten auttamiseksi.

Apua ikäihmisten kaltoinkohtelun ehkäisyyn

www.suvantory.fi Suomen vanhusten turvakotiyhdistys ry. Toiminnan tarkoituksena on ikääntyviin kohdistuvan lähisuhdeväkivallan ja muun kaltoinkohtelun ehkäiseminen, sekä tiedotus- ja palvelutoiminnan harjoittaminen.

Linkkejä vammaisuuteen ja väkivaltaan liittyen:

Vammaispalvelujen käsikirja – väkivalta ja vammaisuus:

Väkivalta ja vammaisuus <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus>

[Vammaisiin kohdistuvia väkivallan muotoja](https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/vammaisiin-kohdistuvan-vakivallan-muotoja)

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/vammaisiin-kohdistuvan-vakivallan-muotoja>

[Väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen](https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/vakivallan-tunnistaminen-ja-siihen-puuttuminen)

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/vakivallan-tunnistaminen-ja-siihen-puuttuminen>

[Palvelutilanteissa havaittu väkivalta](https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/palvelutilanteissa-havaittu-vakivalta)

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vakivalta-ja-vammaisuus/palvelutilanteissa-havaittu-vakivalta>

Lähteet

Vaasan toimintamalli perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisesta ja hoitamisesta

Muuramen pari- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen käsikirja (2008)

Oulun kaupungin perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (8.4.1983/361).

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (17.8.1992/785).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812).

Laki turvakotipalveluista (1354/2014)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (21.5.1999/621).

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset, STM:n julkaisuja 2008:9

Perusopetuslaki (21.8.1998/628)

Rikoslaki 19.12.1889/39

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Taskinen Sirpa (toim. 2003): Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Stakesin oppaita 55

Tavoitteena uhrin turvallisuus: Sirkka Perttu ja Marie Rautava

Tunnista, turvaa ja toimi, Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset; Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:9

www.terveysportti.fi Milloin tulisi epäillä lapsen kohdistunutta pahoinpitelyä? Suomen Lääkärilehti 2017;72(34): 1788 -1790. Eeva Nikkola ja Julia Korkman

Liitteet

Liite 1: Ota väkivalta puheeksi -muistilista

- Työntekijänä omalla työpisteelläsi olet avainasemassa, kun on kyseessä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäiseminen ja siihen puutuminen: olet väkivallan katkaisuprosessin ensimmäinen linkki. Tämä taskumuistilista on työväline, joka auttaa sinua lähestymään vaikeitakin tilanteita ja ottamaan väkivallan puheeksi asiakkaan kanssa. Asiakkaan kohtaaminen ei välttämättä aina mene listassa esitetystä järjestyksessä. Käytä sitä silloin siten, että keskustelu on luontevaa.
- Tilanteet ovat aina erilaisia. Voi olla, että asiakas ei ole halukas kertomaan väkivallasta epäilyksistäsi huolimatta. Tällöin tulee sopia uusi aika. Muista myös, että sinulla voi olla rikoksesta ilmoitusvelvollisuus (esim. lastensuojelulaki, asiakaslaki).
- Dokumentoi asiakastilanne ja kerro asiakkaalle aina mitä kirjaat. Tämä on tärkeää, sillä esimerkiksi lasten huolto- ja tapaamiskiistoissa aineisto voi olla yksi tärkeimmistä asiakirjoista.
- Ole tietoinen alueesi palveluista. Älä koskaan jätä asiakasta yksin, jos sopivaa palvelua ei löydy. Tapaa asiakas uudelleen.

Käytä sivujen tietoutta hyväksesi ennen ja jälkeen kun kohtaat mahdollisen väkivallan kokijan tai tekijän.

Kun keskustele mahdollisesti väkivallan kohteeksi joutuneen kanssa

- Kysy väkivallasta suoraan
- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti.
- Varmista, että mahdollinen väkivallan tekijä ei ole paikalla
- Kerro, miten monimuotoista väkivalta on.
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus.
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa.
- Kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta
- Kerro, että asiakas saa apua, ja saata hänet tarjolla oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen.
- Arvioi väkivallan kokijan ja perheen välitön turvallisuuden tarve. Selvitä onko asiakkaan turvallista palata kotiin.
- Tee asiakkaan kanssa hänelle turvasuunnitelma.

Kun keskustele mahdollisesti väkivaltaisesti käyttäytyneen kanssa

- Kysy väkivallasta suoraan (työparin käyttö on suositeltavaa)

- Kuuntele myötätuntoisesti ja avoimesti
- Kerro, miten monimuotoista väkivalta on
- Ota väkivaltaan kantaa: kerro, että se on rikos ja että sinulla on tietynlaisista rikoksista ilmoitusvelvollisuus. Kerro, että väkivalta aiheuttaa seuraamuksia, jotka ovat väkivallan kokijalle, muille perheenjäsenille ja asiakkaalle itselleen tuhoisia
- Kerro, että väkivalta ja riita ovat eri asioita ja että väkivalta useimmiten jatkuu, ellei siihen puututa
- Ole kiinnostunut ja kartoita asiakkaan omia kokemuksia ja käsityksiä väkivallasta
- Kerro, että asiakas saa apua, ja saata hänet tarjolle oleviin palveluihin. Tarvittaessa sovi uusi tapaaminen
- Arvioi perheenjäsenten turvallisuus ja avun tarve. Toimi arvion mukaisesti ja kysy asiakkaan ymmärrystä muiden perheenjäsenten tämänhetkisestä turvallisuudesta

Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset, STM:n julkaisuja 2008:9

Liite 2: Turvallisuussuunnitelma

Väkivallan kohde

- Mikä on hänen välitön turvan tarpeensa nyt, onko hänen parempi mennä turvako-
tiin/sairaalaan/ystävän luo, vai voiko hän palata kotiin
- Onko tarpeen hakea lähestymiskieltoa

- Tarjoa hänelle uusintakäynti 1 - 3 päivän kuluttua
- Onko hänellä perheenjäseniä, sukulaisia tai ystäviä, keiden luokse voi mennä vaaran uhatessa
- Jos hän haluaa mennä kotiin, anna kirjallisesti tietoa turvakodista ja muista auttamispai-koista ja painota uusintakäynnin tarpeellisuutta
- Varmista, että hänellä on poliisin ja yleinen hätänumero
- Jos hänellä on luotettava naapuri, ohjaa häntä tekemään sopimus tämän kanssa poliisin kutsumisesta tilanteissa, joissa uhri itse ei voi sitä tehdä (merkinantojärjestelmä)
- Anna hänelle myös tietoa juridisista seikoista (rikosilmoitus, tutkintaprosessi jne.)
- Ohjaa häntä pitämään tällainen informaatio turvallisessa paikassa niin, ettei väkivallante-kiä sitä löydä
- Käy kokijan kanssa pakotiet kodista hätätilanteessa
- Käy läpi keinot suojata itseä pahoinpitelytilanteessa (pään, vatsan alueen suojaaminen käsillä)
- Ohjaa väkivallan kokijaa ennakoimaan vaaratilanteita ja lähtemään kodista ennen pa-hoinpitelytilannetta, jos mahdollista
- Ohjaa väkivallan kokijaa pitämään turvalaukku valmiina: laukussa tulisi olla avaimet, ra-haa, tärkeitä puhelinnumeroita, passi, pankki- ja luottokortit, reseptit, varavaatteita jne. (au-ton kolmannet avaimet)
- Turvalaukkua voi säilyttää myös ystävän/omaisen luona
- Ohjaa väkivallan kokijaa hankkimaan oma salainen pankkitili, jonne hän voi tallentaa mahdollisuuksien mukaan rahaa äkillistä tarpeita ja tulevaisuutta varten
- Painota fyysinen/seksuaalinen väkivallan kohteelle välittömän lääkärissäkäynnin ja asiakirjamerkintöjen merkitystä (rikoksen tutkinta, lähestymiskielto)

Lapset

- Vaarasta kerrotaan lapsille avoimesti
- Ohjataan pakotiet ja kerrotaan paikat, mihin voi mennä
- Opetetaan puhelinnumerot, mihin voi soittaa

Väkivallan tekijä

- Itsetuhoariskin arviointi ja siihen liittyvät tarkistukset (riskitilanteessa yhteys vähintään keran päivässä)
- Omaisuuden tuhoamisen estäminen
- Kerrotaan paikat, joista saa apua kriisitilanteissa (turvakoti, terveyskeskus, psykiatria)
- Selvitetään avun hakemismahdollisuudet ystävilta ja sukulaisilta
- Hallinnan opettaminen (esim. Time out ja väkivallan ennakointi ja avun hakeminen)

Lähde: Tavoitteena uhrin turvallisuus: Sirkka Perttu ja Marie Rautava.